

HAYVAN HAKLARI RAPORU 2021

Sahipsiz Hayvanlar

**Bu rapor İMDAT Şiddeti Önleme ve Rehabilitasyon Derneği
tarafından hazırlanmıştır.**

İstanbul, 2021

İÇİNDEKİLER

1. Yönetici Özeti
 - 1.1. Amaç
 - 1.2. Kediler ve Köpekler
 - 1.3. Kedi korkusu (Ailurofobi) ve köpek korkusu (Kinofobi)
2. Giriş ve Tanımlar
3. Dünyadaki Durum
 - 3.1. Dünyada Hayvan hakları
4. Türkiye'deki Durum
5. Hukuksal Durum
 - 5.1. Ulusal Hukuki Düzenlemeler
 - 5.1.1. 5199 Sayılı Hayvanları Koruma Kanunu
 - 5.1.2. 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu
 - 5.1.3. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu
 - 5.2. Uluslararası Hukuki Düzenlemeler
 - 5.2.1. Hayvan Hakları Evrensel Bildirgesi
 - 5.2.2. Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi
 - 5.2.3. Türkiye'nin Onayladığı Hayvanların Korunmasına İlişkin Diğer Sözleşmeler
 - 5.2.4. Dünyada Sokak Hayvanlarının Korunmasına Yönelik Düzenleme ve Uygulama Örnekleri
6. Sokak Hayvanlari ile Mücadelede İlgili Kurumlar Ve Kurumsal Hizmetler
 - 6.1. Belediyeler
 - 6.1.1. İstanbul Büyükşehir Belediyesi
 - 6.1.2. İzmir Büyükşehir Belediyesi
 - 6.1.3. Ankara Büyükşehir Belediyesi
 - 6.2. Sivil Toplum Kuruluşları
 - 6.2.1. HAYTAP
 - 6.2.2. SİMORG-Sokak Hayvanları İçin Mücadele ve Organizasyon Derneği
 - 6.2.3. DOST Hayvanları Koruma Derneği
7. Orijinal Araştırma: Sokak Hayvanlarına Yönelik Algı Çalışması
 - 7.1. Amaç
 - 7.2. Yöntem
 - 7.3. Bulgular
 - 7.4. Sonuç
8. Öneriler
9. Sonuç

“Şiddeti değil, sokak hayvanlarını besleyelim..”

1. YÖNETİCİ ÖZETİ

1.1 Amaç

2021 yılı ilk raporunda sokak hayvanlarına yönelik algı ve hayvanlara yönelik algının empati ve sosyal beceriler açısından ilişkisini değerlendirmek istedik. Bu boyutla yola çıkmamızın amacı; her gün karşılaştığımız, yasal ifadesi ile “sahipsiz”, oysa ki “hepimizin” olan sokak hayvanlarının duygusal ve bilişsel gelişimimiz üzerindeki etkilerini vurgulamak olmuştur. Sokak hayvanlarının düşmanlaştırılmasına karşı çıkmak ve onların yasal haklarını teslim etmek konusunda onlara karşı toplumsal bir sorumluluğumuz olduğunu vurgulamanın önemli olduğunu düşünmekteyiz.

Çalışmanın amacı insanların sokak hayvanları hakkındaki algılarının olumlu ve gerçekçi yönde farklılaşması ve bu konudaki bilinç düzeylerinin artmasına katkıda bulunmaktır.

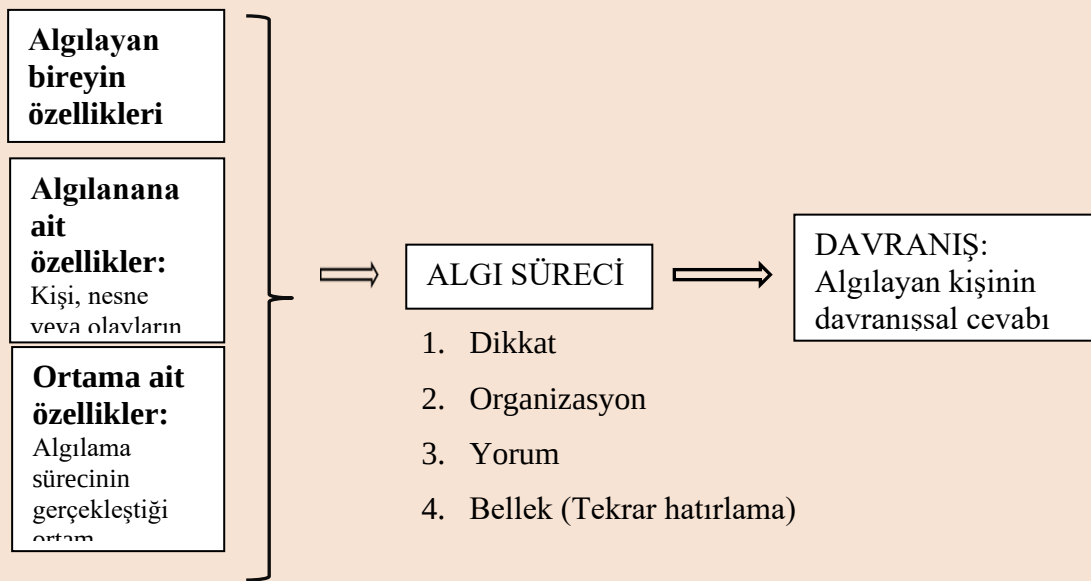
İnsan var olduğu günden bu yana hayvanlarla dünyayı paylaşmak ve birlikte bir yaşam sürmek durumundadır. Bu vazgeçilmez ilişki insanın evrim süreci ile birlikte farklı nitelikler kazanarak devam etmektedir. Günümüzde insanlık hayvan haklarından, hayvanların refahından söz etmek ve bunun mücadelesini vermek durumunda ise, bu sürecin gözden geçirilmesi yerinde olacaktır.

İnsan türü diğer canlılara oranla daha fazla gelişmiş olan bilişsel özellikleri ile, kendi sorunlarını çözmek ve yaşamlarını kolaylaştırmak amacıyla hayvanları üretmeye başlamıştır. Yaklaşık 10 bin yıl önce de yaban hayvanlarının insanlar tarafından beslenmeye ve evcilleştirilmeye başlandığı bilinmektedir. (Gedik, 1998). Tarih öncesi toplumların doğaya bağlı yaşama zorunluluklarından dolayı, hayatta kalmayı başarmak için ihtiyaçları olan ürünlere hayvanları avlayarak ulaşabilmişlerdir. Paleolitik Çağ’dan itibaren de bu hayvanlara tapma, saygı ve çeşitli sembolik uygulamalarda değerli atıflar görülmektedir (Siddiq, 2019). İnsanlar Neolitik Dönemde, yerleşik hayata geçerken, yararlanmak amacı ile çeşitli türde hayvanları evcilleştirmişlerdir. O dönemde, insan-hayvan ilişkisinin çoğunlukla ekonomik boyutta olduğu görülmektedir (Pointing, 2000).

Tarih öncesi toplumlarda da günümüz toplumları gibi, insan-hayvan ilişkilerinin çok boyutlu ve karmaşık yönü dikkat çekmektedir. Yararlanmak temeli üzerine kurulan ilişkiler, insanın kendi türünü daha üstün algılaması ile hayvanların yaşam hakkı, hayvanlarla dünyayı paylaşma algısının uzun süre önüne geçmiştir.

Bu noktada algı süreçlerimizin davranışlarımız üzerindeki etkisinden söz etmek çalışmamızın gerekçeleri açısından önemli olacaktır.

Algılama sürecinin kişiden kişiye farklılık göstermesi, algılamanın herkes için aynı özellikleri kapsayan bir süreç olmadığına işaret etmektedir. Bu nedenle algılama sürecinin pek çok faktör tarafından etkilendiği söylenebilmektedir. Algı üzerinde dış ve iç etmenler etkilidir. Dış etmenler, fiziksel ve toplumsal çevrede bulunan ve bizi etkileyen uyarıcılardır. İç etmenlerse, dışarıdan gelen ve duyuşal verileri işleyiş tarzımızla ilgili olan psikolojik süreçlerdir. Algılarımız tüm bilişsel süreçlerimizle etkileşim halindedir. Yani algı bellek, problem çözme, öğrenme, karar verme, çıkarsama, önceki bilgilerden yararlanma, beklentiler, analiz-sentez becerisi gibi pek çok üst düzey bilişsel beceriyi kapsar. (Goldstein, 2013).

Şekil 1: Algılama Süreci

Bu noktada algılayan kişinin davranışsal cevabı; davranışın belirlenmesi sürecinde uyarıcıya karşı geliştirilen inanç, duygu, yorum ve değer oluşumunu ifade etmektedir.

Kedi ve köpeklerin büyük çoğunluğunu oluşturduğu “sokak hayvanları”; mahallemizde, sokakta, bazen oturduğumuz kafelerde, bazen de kitapçı dükkanlarında karşımıza çıkarlar. Bazılarımız bu hayvanlara sahip çıkıp yaşamlarını güvence altına almaya çalışırken, bazılarımız hiçbir sorumluluk hissetmeden geçip gider, bazıları ise onlara zarar vermekten hiç çekinmezler.

İletişim becerileri arasında önemli bir yeri olan empati, karşımızdakinin (insan ya da hayvan) duygularını anlayıp, onun gibi düşünerek hissetme ve ona bunu aktarma sürecidir. Empatik bağ kurabilmek hem zihinsel becerilerin, hem de duygusal tepkilerin bir arada kullanılmasını gerektiren bir koşuldur. Bu nedenle sözel becerilerden başka sözel olmayan

becerileri de gerektirir (Flanagan& Flanagan, 2015). İnsan ilişkilerinin de temeli sayılan empati geliştirilebilen bir beceridir.

Bazı insanların genel yaklaşımları olan “hayvan sevmeme, sokağında çevresinde istememe, korkma,” gibi duyguların rasyonalize edilmiş ifade tarzlarını “hastalık taşır, kuduzdur, çevreyi kirletiyorlar...” gibi pek çok ifadede duyarız.

Sosyal beceriler temelinde; ilişki başlatma ve sürdürme, stres ve saldırgan davranışlar ile başa çıkma, duygusal beceriler gibi hayvanlar ile ilişkiler ve hayvana yönelik algılar ile geliştirilmesi mümkün pek çok uyum becerisi görmektedir.

Çocukların hayvanlarla ilişkileri yoluyla geliştirilebilecek pek çok beceri konusunda yapılan çalışmalar sorumluluk duygusu, saygı, empati, paylaşma ve sosyal beceriler konularındaki gelişimlere işaret etmektedir (Ascione, 2004). Arıkan ve arkadaşlarının (2019), sokak hayvanlarına yönelik farkındalık ve sosyal duyarlılığın geliştirilmesi amacıyla gerçekleştirdikleri bir proje çalışmasında okul öncesi çocuklar ile çalışılmış; proje öncesi ve sonrası kavram değerlendirmelerinde önemli gelişimler saptanmıştır.

Sokak hayvanlarına karşı tutum ve davranışlarımız, onlara ait etik değerlerimiz tarafından yönlendirilmektedir. Olumsuz etik değerlerin olumlu değerlere dönüşmesi bu hayvanlara ilişkin bilinç ve duyarlılığın artırılması ile geliştirilebilir. Aristoteles, hayvanların algılama hissine sahip oldukları halde akıl yürütme becerisinden ve üst düzey bilişsel yetilerden yoksun olmaları nedeniyle insanların gerisinde yer aldıklarını ifade etmiş, bu nedenle de hayvanları ikinci sırada görmekte bir sakınca görmemiştir (De Grazia, 2006, s. 14). Aristoteles, tüm hayvanların insan için var olduğunu, doğanın her şeyi özellikle insan uğruna yapmış olduğunu savunmuştur (Des Jardins, 2006, s. 200).

Kant’a göre, ahlaki statüye ve bu doğrultuda bir anlayışa sahip olmadığı için, hayvanlar herhangi bir özdeğere (intrinsic value) sahip değildir. Buna görüşe göre hayvanlar ve insanlar davranışa yönelik isteklere sahipken, sadece insanlar bu arzularını engelleyebilir ve davranışları arasında seçim yapabilir. Rene Descartes’e (1596-1650) göre, hayvanlar, bilinçliymiş gibi davranabilen ama gerçekte öyle olmayan, otomatik makinelerdir.

Singer (2018), 1975’te yayımlanan Animal Liberation adlı eseriyle çağdaş hayvan hakları hareketinin temel kaynaklarından birisini ortaya koymuş ve hayvanların acı duydukları için çıkar sahibi olduklarını ifade etmiştir (Singer, 2018). Buradan hareketle acı çekebilen hayvanların ahlaki ilgi görmeye de hakları vardır. Singer’ın yaklaşımı, özsel iyilik kavramını açıklamakta ve insanın ahlaki sorumluluğunun toplam acı duyma miktarının azaltılması olduğunu söylemektedir (Jardins, 2006, s. 228).

Hayvanların insanlarla aynı haklara sahip olduğunu ifade eden ve hayvan hakları konusunda önemli çalışmaları olan Tom Regan, hayvanlara yapılan yanlış davranışları, acı vermek ve eziyetten daha geniş bir perspektifte değerlendirmektedir. Regan, sistemsel düzenlemelere vurgu yapmış, temel yanlışın hayvanların yiyecek, deneysel çalışmalar, spor ya da para için kullanılabilecek kaynaklar olarak görülmesine olanak veren sistem olduğunu vurgulamıştır (Jardins, 2006, s. 233)

İnsanlığın başlangıcından beri ekonomik odaklı olarak sürüp giden insan-hayvan ilişkileri, günümüzün çağdaş kentlerinde duygu, paylaşım ve ilişki odaklı bir forma dönüşmüştür. Benzer bir ilişkinin sahipsiz sokak hayvanları ile kent toplumları arasında da kurulması gerektiği söylenebilir (Tamzok ve Ark., 2013). Hayvan Hakları Hareketi, 18. ve 19. yüzyıllarda özellikle evcil hayvanlara yapılan zulmü önlemek amacıyla kurulan çeşitli insancıl derneklerle başlamıştır.

Alıcı ve Cenkseven-Önder (2016), kaygı bozukluğu olan ve olmayan yetişkinlerde sosyal beceri ve benlik saygısını araştırdıkları çalışmada, kaygı bozukluğu tanısına sahip bireylerin bazı sosyal beceri boyutlarında (sosyal anlatımcılık, sosyal kontrol ve sosyal duyarlık), tanı almamış bireylere göre daha zayıf olduklarını saptamışlardır. Gresham ve Elliot (1990) sosyal becerinin beş ana özelliğini (cooperation, assertion, responsibility, empathy ve self-control) içeren davranışları belirtmektedirler. Bunlar: İş birliği, hakkını arama, sorumluluk, empati ve özkontroldür.

Çocukluk dönemi ve yaşantıları sosyal becerilerin kazanılması açısından önemlidir Elksnin ve Elksnin (1998) sosyal becerilerin edinilmesi ve davranışa dönüşmesini engelleyen durumları şöyle sıralamıştır:

- a. Sosyal ilişkilere katılma konusunda kaygı.
- b. Sosyal becerilerin öğrenilmesi ve uygulanması için uygun fırsatların eksikliği
- c. Olumlu davranışlardan sonra olumlu geribildirim eksikliği
- d. Çevresel ipuçlarına dair algı eksikliği. (Becerinin nasıl kullanılacağı bilinir ancak, uygun ortam ve zaman belirlenemez.)

İstanbul Barosu ile HAYTAP'ın 20/10/2007 tarihinde düzenlediği Türkiye'de Hayvan Hakları Paneli kapsamındaki konuşmasında Prof. Dr. Sevil Atasoy, hayvana şiddet olan yerde insana şiddet vardır diyerek, suçla mücadelenin ilk basamağının hayvana yönelik ihmal, istismar ve her türlü şiddetin durdurulması olarak ifade etmiştir. Avrupa ve Amerika'nın birçok okulunda, hayvan haklarını öğreten ve hayvan sevgisini geliştiren derslerin okutulmasının nedenini de 'suçun oluşmadan önlenmesini sağlamak' olarak ifade etmiştir. Aynı konuşmada ifade edilen hayvana eziyet-insana eziyet ilişkisinin bilimsel olarak

kanıtlandığı yönündedir. Çocuk istismarı ve aile içi şiddet yaşanan ailelerin %88'inde hayvanlara eziyet ve/veya öldürme geçmişi bulunmaktadır.

1.2 Kediler ve Köpekler

Kediler ve köpekler de diğer türler gibi insan toplumlarında uzun süredir var olmuş ve insan varoluşuna katkı sağlamışlardır. Örneğin kedilerin, veba gibi sorunlar ile baş edilmesinde önemli rolleri olmuş, köpekler güvenlik ve bekçilik gibi görevlerle insanlarla yaşamı paylaşmışlardır.

Sanayileşme ve örgütlü toplumlara geçildikçe, belediyeler, devletlerin güvenlik hizmetleri devreye girdikçe hayvanların emekçi vasıfları da değerini yitirmiştir Köpeklerin modern şehirlere yakışmadığı, gelen geçenleri korkuttuğu, çöpleri karıştırdığı, hastalık yaydığı, tehlikeli oldukları ileri sürülmüş. Yarar ilişkisi azalınca, kaynak olarak kullanılamayan hayvanların itlaf edilmeleri gündeme gelmiş. Osmanlı'da İttihat ve Terakki döneminde İstanbul'da seksen bin köpek sokaklardan toplanıp Hayırsızada'ya bırakılarak ölüme terk edildikleri söylenmektedir.

Günümüzde kedi ve köpeklere yönelik farklı tutumlardan söz etmek mümkündür. Sokak hayvanlarına bakan, besleyen, onları mahalleli olarak gören insanlar ve bu hayvanlardan rahatsız olan başka insanlar. Bir diğer tutum ise, kedi ve köpekleri bir mahalleliden öte, aile üyesi olarak görmeye dayanan yaklaşımdır.

Hayvanları eve alan, bakan, seven, etkileşim kuran bu yaklaşım içinde de zaman zaman evcil hayvanları sokağa terk etmek, onları ihmal ve istismar etme haberlerine de sık tanık olmaktadır.

1.3 Kedi korkusu (Ailurofobi) ve köpek korkusu (Kinofobi)

En yaygın görülen özgül fobilerden olan, hayvan fobilerinin %36'sı kedi ve köpek fobileridir (Rentz at all, 2003).

DSM-5 Özgül Fobi fobiye tanımlarken; özgül bir nesne ya da duruma yönelik yoğun bir korku ya da kaygı duyma halinden söz eder. (DSM-5, 2014). Fobide tepki ve anksiyete realite ile orantısız şiddettedir. Kaçınma davranışları arttıkça korkular, korkular arttıkça kaçınmalar artar. Kısırdöngü sürdükçe korku devam eder (Yüce, 2018).

Bilişsel yaklaşıma göre temel mesele (otomatik) düşüncelerin, duyguları ve davranışları etkilemesidir. Bilişsel davranışçı terapiler (BDT) hatalı varsayımlar ve inançlar ile çalışarak özgül fobilerde çok yüksek başarılar sağlamışlardır.

Psikanalitik literatür kedi korkusu (Ailurofobi) için özellikle anneyle yaşanan bilinçaltı çatışmaların veya anneyi yanlış algılamaların etken olduğunu ifade etmekte. Baskıcı, dominant, otoriter, sert ve disiplinli annelerin çocuklarında kedi korkusu gelişebildiğinden söz etmekte. Aslında korkulan kedi değil, bilinçaltı otorite çatışması ve korkusunun tetikleyici bir sembolüdür. Ayrıca çocukluk dönemi deneyimleri ve öğrenmeler de bu tür korkuların tetikleyicisi olabilmektedir.

Köpek fobisi de genellikle çocukluktan gelen ve nesneye dayalı bir fobidir. Yetişkin dönemde oluşan fobiler köpeklerle yaşanan travmatik bir yaşantıdan da kaynaklanabilmekle birlikte, genellikle erken dönemlerdeki hatalı öğrenmeler bu korkuların nedeni olmaktadır. Bireylerin çocukluk dönemlerinde bir hayvanla aynı ortamda bulunmaması, sakınılması ya da aile bireylerinin köpeklere ya da başka hayvanlara karşı olumsuz bilgiler aktararak oluşturduğu zihinsel şemalar fobilerin gelişmesinde etkili olmaktadır.

2. GİRİŞ

İMDAT Şiddeti Önleme ve Rehabilitasyon Derneği Hayvan Hakları Araştırma Komisyonu bu raporu 2021 yılı sokak hayvanlarına yönelik tutum araştırması kapsamında ön rapor olarak hazırlamıştır. Araştırma halen daha devam etmektedir.

Sözlükte hayvan, duygu ve hareket yeteneği olan, iç güdülerıyla hareket eden canlı yaratık olarak tanımlanmaktadır. (TDK) Evcil hayvan ise İnsan tarafından kültüre alınmış ve eğitilmiş hayvanları ifade etmektedir. (5199 sayılı HKK)

Çalışmamızın ana konusu olan “Sokak Hayvanı”, sokakta yaşayan hayvanları vurgulamak amacıyla oluşmuş bir tamlamadır. Esasında anlatılmak isten sokakta yaşamayı sürdüren sahipsiz hayvanlardır. Bu doğrultuda sahipsiz hayvan; barınacak yeri olmayan veya sahibinin ya da koruyucusunun ev ve arazisinin sınırları dışında bulunan ve herhangi bir sahip veya koruyucunun kontrolü ya da doğrudan denetimi altında bulunmayan evcil hayvanlar olarak tanımlanmaktadır. (5199 sayılı HKK)

Tüm hayvanların canlı olmasından kaynaklı temel hakları bulunduğu kabul edilmektedir. Pratikte ise hayvan hakları kavramı tam anlamıyla benimsenememiş, hayvan hakları kavramı geniş bir şemsiye kavram olarak ele alınmıştır. Oysa ki hayvan haklarının tanımının bilinmesi hayvanlarının haklarının gerçek anlamda korunup korunmadığının tespiti ve güvence altına alınması açısından önem arz etmektedir. Dünya’da genel olarak hayvan haklarından ziyade hayvan refahı üzerine bir yaklaşım mevcuttur. Bu kapsamda hayvan refahı ve hayvan hakları arasındaki farklılıklara değinmek gerekmektedir.

Hayvan hakları, hayvanları bir hak öznesi olarak benimseyerek onlara dokunulmaz haklar tanımaktadır.

Hayvan refahı ise hayvanların menfaat sahibi varlıklar olarak hissettikleri acı ve hazları ifade eder. Hayvan refahı düşüncesi hayvanların mümkün olduğunca acı ve eziyetten korunmasını amaçlamaktadır.

Hayvan hakkı ve hayvan refahı kavramları iki farklı kavramdır. Hayvan refahında temelinde insan menfaatini ele alarak hayvanların işkence görmeme hakkını savunmaktayken, hayvan hakkını savunanlar hayvanların herhangi bir tür yararına kullanılmasını tamamıyla reddetmektedir. Hayvan refahında hayvan eziyet görmediği ve insana hizmet verdiği süreçte sorun görülmemektedir. Hayvan hakkı savunuculuğu tamamıyla yaşam seçimidir. (Şenpolat, 2018)

Felsefi kuramlar bu iki kavramı oluşturmuş ve temellendirmiştir. Hayvan hukuku ise bunların pozitif hukuktaki karşılıkları ve hukuk düzenindeki korumaları ifade eder.

(Arıkan,2014) Avrupa Birliği'nde neredeyse tüm hukuki düzenlemelerde hayvan refahına atıflar vardır hatta hayvan refahı başlı başına hukuki düzenlemelere de konu olmuştur. (Savaş vd.,2009)

Türkiye'de de Dünya ülkelerinin genelinde olduğu gibi hayvan hakkından ziyade hayvan refahı üzerine temellendirilmiş düzenlemeler mevcuttur. Hatta hayvan refahını amaçlayan çoğu mevzuat da hayvanların çektiği acı ve zulmü tam anlamıyla önleyecek nitelikte değildir. (Şenpolat,2018)

3. DÜNYADAKİ DURUM

Sokaklarda sahipsiz kedi ve köpeklerin varlığı Türkiye'de olduğu gibi dünyanın birçok ülkesinde de tartışmalara sebep olmaktadır. Bu hayvanların zaman zaman saldırgan oldukları ve hastalık taşıdıkları gibi toplum sağlığını ilgilendiren sorunların yanında, özellikle şehirleşmiş bölgelerde barınacak yerleri olmadan, yiyecek bulmakta zorlanarak yaşamak zorunda olan kedi ve köpeklerin sık sık insan şiddetine maruz kalarak yaralanmaları ve hayatlarını kaybetmeleri de tartışmanın başka bir boyutunu oluşturmaktadır.

WellBeing International'ın "Global Dog Campaign" verilerine göre dünya üzerindeki 800 milyondan fazla köpekten neredeyse %40'ı sokaklarda yaşamaktadır ve bu evsiz köpeklerin yavrularının %75'i 1 yaşını doldurmadan ölmektedir. The American Society for the Prevention of Cruelty to Animals (ASPCA), yalnızca ABD'de her yıl 6.5 milyon kedi ve köpeğin barınaklara alındığı ve bunların 1.5 milyonunun yuvalandırılmadıkları için ötenazi ile öldürüldüğünü raporlamaktadır.

Brezilya'daki Federal Viçosa Üniversitesi öğrenci, öğretim görevlisi ve çalışanları ile yapılan bir çalışmada, katılımcıların %79'u kampüste sahipsiz köpekler bulunmasının hem toplum, hem de köpeklerin kendi refahı için sorun teşkil ettiği ifade edilmiştir. (Martinez ve Ark, 2018).

Fransa'da evcil. hayvanı sokağa terketmenin cezası oldukça ağır ve kötü muameleyle aynı kategoride değerlendirilmekte. Fransa'da bir hayvanı sokağa bırakan kimse, 30 bin Euro'ya kadar para ve 2 yıla kadar hapis cezasına çarptırılabilir.

İnsan-hayvan ilişkilerini inceleyen az sayıdaki çalışma ortaya koymaktadır ki, bireylerin hayvanlara yönelik olumsuz tutumları ve kendi antisosyal davranışları arasında güçlü bir bağlantı vardır (Arluke et al. 1999). Kişilerin hayvanlara karşı tutumlarını etkileyen faktörler arasında kişilik özellikleri, cinsiyet kimliği ve cinsel yönelim, dini ve siyasi görüşler, yaş ve ırk gibi demografik değişkenler sayılabilir. Bu bireylerin insan ve hayvanlara uyguladığı şiddetin sebeplerinden biri olarak ise empati kuramıyor olmaları öne sürülmüştür (Ascione ve

Arkow 1999; Hastings et al. 2000; Warden ve Mackinnon 2003). Katılımcıların kapsamlı bir empati ölçeği olan Interpersonal Reactivity Index (Davis 1980) ve hayvan refahı ile ilgili tutumu ölçen Animal Attitude Scale (Betchart & Pittman, 1991) skorlarını kıyaslayan 2005 tarihli bir çalışmada ise, empati becerisi daha yüksek olan kişilerin hayvan refahına daha çok önem verdiği ortaya konmuştur (Taylor & Signal, 2005).

Sokak hayvanlarının korunması ve yuvalandırılması konusunda çalışan sivil toplum kuruluşlarının sayısının giderek artmasına karşın, Türkiye’de ve dünyada, bu hayvanların yaşadığı koşulları inceleyen ve insanların sokak hayvanlarına karşı tutumlarındaki bu farklılıkları açıklayan çalışmaların sayısı yeterli değildir.

3.1 Dünyada Hayvan Hakları

İngiltere Hayvan haklarına ilişkin düzenlenmeler ile ilgili oldukça ayrıntılı yasal düzenlemelere sahip ülkelerden birisi olarak dikkat çekiyor. Evcil hayvanlara yönelik oruma tedbirlerinden, hayvanat bahçelerinin düzenlenmesine kadar geniş bir yasa çerçevesi bulunmakta. Hapis cezası ve yüksek para cezaları gerektiren koşullar arasında hayvanlara işkence, hayvan dövüşleri ve bunlara ilişkin bahisler gibi davranışlar yer almakta. Gene aynı ülkede petshop açılması, sıkı şekilde takip edilen, pek çok prosedürü içermektedir..

İsviçre’de hayvanlara kötü muamele eden veya hayvanları kapasitesinin üstünde çalıştırarak sağlıklarının olumsuz etkilenmesine neden olan hayvan sahipleri suçun niteliğine göre para cezası ya da 3 yıla kadar hapis cezası alabiliyor. İsviçre’de evcil hayvanların güvenliği amacıyla evcil hayvana sahip olmak da belirli kurallara bağlanmış. O evcil hayvana bakabilecek yeterlilikte olduğunuzu belgeleyen bir sertifika alınması gerekiyor.

2004 yılında kabul edilen Avusturya Hayvan Hakları Kanunu, hayvanları; “insanların bakma sorumluluğunda olan ve insana eş canlılar” olarak tanımlıyor. Avusturya’da da hayvan haklarını ihlal etmenin sonucu yasaya göre para ya da hapis cezası olarak belirlenmiş.

Almanya 1986 yılında yayımlanan Hayvanları Koruma Yasası ile hayvanları “insanın bir türdeşi” olarak tanımlamış ve insana bu konuda sorumluluk yüklemiştir. Yine 1990’da yapılan bir değişiklikle, Alman Medeni Kanunu hayvanların mal olarak kabul edilemeyeceğini hüküm altına almıştır (Akt: Ürgüplü, 2013).

Regan’a (1986: 180) göre hayvan hakları konusunda gelişim sağlayabilmek için insanların hayvanlara dair bakış açılarını, bu yöndeki inançlarını değiştirmeleri önemlidir. Bununla birlikte alanda çalışan kamu görevlilerinin bu değişime inanmaları ve istemeleri de gerekmektedir (Regan, 1986).

1987 yılında Avrupa Birliği (AB üyesi ülkelerce imzalanan)“Amsterdam Anlaşması” önsözünde, insanoğlunun yaşayan bütün canlılara karşı ahlaki bir sorumluluk taşıdığından söz edilmekte ve evcil hayvanlara yönelik muamelelerde ortak bir standart oluşturarak sorumluluk geliştirmenin temel hedef olduğu belirtilmektedir (Avrupa Birliği Bakanlığı, 2011,s.2) (Akt: Tamzok ve Ark., 2013).

Cezaların önleyiciliği kadar, bu suçların önlenmesine yönelik çalışmalar da önemlidir. Burada da hayvanlara yönelik algı ve tutumlar üzerinde çalışılması gerekmektedir. Bir ülkede hayvan haklarının yasalarla güvence altına alınmış olması elbette ki önemli bir gerekliliktir. Ancak bu gereklilik aynı zamanda ciddi bir takip ve kontrol sistemini de beraberinde taşıma sorumluluğu da getirmektedir.

4. TÜRKİYE'DEKİ DURUM

TBMM 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nda evcil hayvan; *"insan tarafından kültüre alınmış ve eğitilmiş hayvanlar"*, sahipsiz hayvan ise: *"Barınacak yeri olmayan veya sahibinin ya da koruyucusunun ev ve arazisinin sınırları dışında bulunan ve herhangi bir sahip veya koruyucunun kontrolü ya da doğrudan denetimi altında bulunmayan evcil hayvanlar"* olarak tanımlanmıştır..

İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından düzenlenen Sahipsiz Hayvan Rehabilitasyon Çalıştayı'nda ifade edildiği gibi, sokak kedileriyle ünlü olan İstanbul'da 2018 verilerine göre

sahipsiz yaklaşık 162 bin 970 kedi ve 128 bin 900 köpek bulunmaktadır. İstanbul’da 2018 verilerine göre toplamda 291 bin 870 sokak hayvanı bulunduğu ifade edilmektedir. (İBB Sokak Hayvanları Çalıştay, 2019)

Bazı hayvanseverler bu sorunun çözümünü sokak hayvanlarının barınaklara gönderilmesi veya sahiplendirilmesi ile olabileceğini savunurken, bazıları ise hayvanların sokaklarda özgür ama güvende olmasının doğru olduğunu düşünmektedir. Bir diğer tarafta ise, çözümü sokak hayvanlarını toplayarak ormanlık alanlara terk etmek, hatta zehirleyerek öldürmekte arayanlar bulunmaktadır.

Tiftik (2015), sokak köpekleri için ‘barınacak yeri olmayan’ veya ‘sokakta yaşamak zorunda bırakılan’ gibi nitelermeleri reddeden ve sokakların zaten onların yaşam alanı olduğunu ifade eden görüşlerin de bulunduğu söz etmiştir. Nasıl bir yerde doğan, büyüyen ve yaşayan bir insan o mekâna ait olarak tanımlanıyorsa, sokakta doğan ve yaşayan hayvanlar da sokağa ait olarak görülmektedir (Tiftik vd., 2015: 210, Akt: Akıllı, 2018). Aynı çalışmada, hayvanların yerinin barınaklar değil sokak olduğu da vurgulanmaktadır.

15 Ekim 1978’de Paris UNESCO evinde ilan edilen ve Türkiye tarafından da imzalanan “Hayvan Hakları Evrensel Bildirgesi”, yaşam karşısında bütün türlerin eşitliğini bildirmektedir. Bütün hayvanlar yaşam önünde eşit doğarlar ve dolayısıyla var olma, yaşam ve refah hakkına sahiptirler (Tamzok ve Ark., 2013).

Türkiye’de, 2004 yılına kadar hayvan hakları ile ilgili doğrudan bir hukuk düzenlemesi görmemekteyiz. 2004 yılında 5199 Sayılı “Hayvanları Koruma Kanunu” yürürlüğe girmiştir. Türk Hukuk Sistemi’nde, hayvanların vücut bütünlüğüne yönelik saldırılar, işkence benzeri fiiller “suç” değil “kabahat” olarak değerlendirilmekte ve bu kapsamda yaptırım olarak sadece idari para cezaları öngörülmektedir

5. HUKUKSAL DURUM

Hayvan haklarına ilişkin hukuki düzenlemeler ile hak kavramı, hayvanları ahlaksal ve hukuksal haklara sahip kılacak biçimde genişlemektedir (Ünder, 1996).

5.1 Ulusal Hukuki Düzenlemeler

Tarihsel sürece bakıldığında, sahipsiz hayvanlar ile ilgili çalışmalar 1991 yılına kadar belediyelerin görev ve sorumluluk alanına girmekteydi ancak aynı yıl Çevre Bakanlığı’nın kurulması ile söz konusu sorumluluk müşterek hale gelmiştir. Çevre Bakanlığı, yasal çerçevenin hazırlanması, sahipsiz hayvanlar ile ilgili strateji ve planların yapılması ve denetim

konularında görevlendirilirken, çıkarılacak yasanın uygulanması ile ilgili sorumluluk ise belediyelere bırakılmıştır. 1995 yılında ise, biri Çevre Koruma Genel Müdürlüğü, diğeri ise insan haklarından sorumlu devlet bakanlığı tarafından iki ayrı “Hayvanları Koruma Kanunu Tasarısı” hazırlanmış ancak, bu iki tasarı da yasalaşamamıştır (Menteş Gürler ve Osmanağaoğlu, 2009, s. 326).” (Akbulut ve Çobanoğlu, 2019)

Türkiye’de hayvanların korunmasına ilişkin kanun çalışmalarına 1980li yıllarda başlanmış olsa da hayvan hakları ile doğrudan ilgili hukuki düzenlemenin hayata geçirilmesi ancak 2004 yılında gerçekleştirilebilmiştir.

5.1.1 5199 Sayılı Hayvanları Koruma Kanunu

1 Temmuz 2004 Tarihinde çıkarılmış olan Hayvanları Koruma Kanunu 25509 Sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Kanunun amaçları arasında; hayvanların her türlü mağduriyetinin önlenmesi yer almaktadır. Bu kapsamda 5199 sayılı kanun, hayvanların rahat yaşamlarını, hayvanlara iyi ve uygun muamele edilmesini temin etmek, hayvanların acı, ıstırap ve eziyet çekmelerine karşı en iyi şekilde korunmalarını sağlamak amaçlarını sağlamak üzere yürürlüğe girmiş bir kanundur. (HKK m.1)

5199 sayılı kanun yukarıda sayılı amaçlar doğrultusunda yapılacak düzenlemeleri, önlemleri, denetimleri, sınırlamalar, yükümlülükler ve tabi olunacak cezai hükümleri kapsamaktadır. Tabii olunacak cezai hükümleri ise kanun kapsamında kabahat olarak düzenlemiştir. Dolayısıyla kanundaki düzenlemelere aykırılık olduğu takdirde belirlenen miktarda para cezası yaptırımını öngörülmüştür.

Hayvanların eşitliğine ve yaşama hakkına sahip olduğuna vurgu yapan kanun, bu kapsamda sokak hayvanlarına ilişkin bazı düzenlemeleri de içermektedir. Özellikle söz konusu kanunun ilkeler başlıklı 4. maddesi’nde “*Evcil hayvanlar, türüne özgü hayat şartları içinde yaşama özgürlüğüne sahiptir. Sahipsiz hayvanların da, sahipli hayvanlar gibi yaşamları desteklenmelidir.*” hükmüne yer verilmiştir. (4/b) Böylelikle sahipli ve sahipsiz hayvanları eşit olarak koruması ilke olarak benimsenmiştir. Aynı maddenin c bendinde “*Hayvanların korunması, gözetilmesi, bakımı ve kötü muamelelerden uzak tutulması için gerekli önlemler alınmalıdır.*” hükmüne yer verilmiştir. Kanun, sahipsiz ve güçten düşmüş hayvanların korunması için yerel yönetimlerin gönüllü kuruluşlarla iş birliği içerisinde, hayvan bakımevleri ve hastaneler kurarak onların bakımlarını ve tedavilerini sağlamaları ve eğitim çalışmaları yapmalarını öngörmektedir. (4/j)

Aynı kanun sahipsiz ya da güçten düşmüş hayvanların, 3285 sayılı Hayvan Sağlığı Zabıtası Kanununda öngörülen durumlar dışında öldürülmeleri yasaklanmış ve sahipsiz veya güçten düşmüş hayvanların en hızlı şekilde yerel yönetimlerce kurulan veya izin verilen hayvan bakımevlerine götürülmesi zorunlu tutulmuştur.

Kanunun 8. Maddesinde hayvanların yaşadıkları sürece, tıbbî amaçlar dışında organ veya dokularının tümü ya da bir bölümü çıkarılıp alınamayacağı veya tahrip edilemeyeceği, bir hayvanın neslini yok edecek her türlü müdahalenin yasak olduğu gibi yasak müdahalelere yer verilmiştir. (HKK m.8)

Hayvanların Korunması Kanunu’nun 14. Maddesinde ise hayvanlara kasıtlı olarak kötü davranmak, acımasız ve zalimce işlem yapmak, dövmek, aç ve susuz bırakmak, aşırı soğuğa ve sıcağa maruz bırakmak, bakımlarını ihmal etmek, fiziksel ve psikolojik acı çektirmek, gücünü aştığı açıkça görülen fiillere zorlamak, hayvanlarla cinsel ilişkide bulunmak, işkence yapmak gibi yasaklı fiiller ele alınmıştır. Bu yasaklı fiillerin gerçekleştirilmesi halinde, aynı kanunun 28. maddesi kapsamında üçyüz Türk Lirası idari para cezası öngörülmüştür.

Bir diğer önemli düzenleme de özellikle sokak hayvanlarının son yıllarda çokça karşımıza çıkan trafik kazalarında zarar görmesi konusudur. Bu kapsamda trafik içerisinde bir hayvana çarpan veya ona zarar veren sürücüye, onu en yakın veteriner hekim ya da tedavi ünitesine götürmek veya götürülmesini sağlamak yükümlülüğü atfedilmiştir. Söz konusu yükümlülük kanunun 21. maddesinde yer almaktadır.

Kanunun 18. maddesinde sahipsiz hayvanların korunmasına yönelik bir diğer madde yer almaktadır. Hayvan koruma görevlilerini anlatan bu madde de “*özellikle kedi ve köpekler gibi sahipsiz hayvanların kendi mekânlarında, bulundukları bölge ve mahallerde yaşamaları sorumluluğunu üstlenen gönüllü kişiler*” hayvan koruma görevlisi olarak tanımlanmıştır.

Yerel hayvan koruma görevlilerinin görevleri ise aynı madde hükmünde şu şekilde sayılmıştır; “*bölge ve mahallerindeki, öncelikle köpekler ve kediler olmak üzere, sahipsiz hayvanların bakımları, aşılarının yapılması, aşıları hayvanların markalanması ve kayıtlarının tutulmasının sağlanması, kısırlaştırılması, saldırgan olanların eğitilmesi ve sahiplendirilmelerinin yapılması için yerel yönetimler tarafından kurulan hayvan bakımevlerine gönderilmesi gibi yapılan tüm faaliyetleri yerel yönetimler ile eşgüdümlü olarak yaparlar*”. Hayvan koruma görevlileri tarafından kanunda tanımlanmış bazı yasaklı fiillerin gerçekleşmesi ise, öngörülen cezanın iki katı artırılarak uygulanmaktadır.

Kanunun İkinci Bölümünde Denetim ve Hayvan Koruma Gönüllüleri başlığı altında 17. maddede düzenlenmiş olan, bu kanun hükümlerine uyulup uyulmadığını denetleme yetkisinin Bakanlığa ait olduğu ve gerektiğinde bu yetkinin bakanlık tarafından mahallin en büyük mülki

amirine yetki devri ile devredilebileceğine yer verilmiştir. Bu hususta usul ve esasların ise bakanlıkça yönetmelik ile belirleneceğine değinilmiştir. Yine aynı maddede yerel yönetimlere sahipsiz hayvanların kayıt altına alınması ile ilgili işlemleri yapma yükümlülüğü yüklenmiştir.

Tüm bu cezai hükümler ilgili kanunun dördüncü bölümünde düzenlenmiştir. Kanunda yasaklı fiillere karşı belirlenen cezalar hayvanların korunmasını tam anlamıyla karşılayacak düzeyde olmamakla birlikte, yetkili mercilerin idari merciiler olması, idari para cezasının adli sicile işlememesi ve eylemlerin tekrarlanması durumunda tekerrür hükümlerinin uygulanamaması durumu da dikkate alındığında yasaklı fiilleri gerçekleştiren kişiler caydırıcılığı ve adalet duygusunun tam anlamıyla gerçekleştirilmesi anlamında tartışma yaratmaktadır.

5.1.2 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nda (TMK) hayvanlara ilişkin hükümlerin çoğu “Eşya Hukuku” başlıklı dördüncü kitap “Mülkiyet” başlıklı kısmı ve “Sınırlı Ayni haklar” kısmında yer almaktadır. İlgili kanunda hayvanların hukuki statüsünün eşya olmadığına dair bir düzenleme de mevcut olmadığından hayvanların taşınır eşya hükümlerine tabi olduğu düşünülmektedir. (Akbulut ve Başpınar,2020)

Bazı yazarlar ise mevzuatlardaki bazı düzenlemelere dayanarak, hayvanların eşyadan farklı bir statüde olduğu, eşya benzeri statüye, sahip oldukları ve sui generis varlık kategorisini oluşturdukları benimsenmektedir. (İnci,2019)

Tüm bu tartışmalara rağmen hayvanların çevrenin doğal ve bütünleyici bir parçası olması yaşam hakkı, kötü muameleye maruz bırakılmama hakkı, beslenme ve bakım hakkı gibi bazı temel haklara sahip oldukları bir gerçektir. (İnci,2019). Zira Hayvan Hakları Evrensel Bildirgesi ve Hayvanları Koruma Kanununda bu haklara özel olarak değinilmiştir.

TMK'da hayvanlara ilişkin, hayvan satışlarında mülkiyeti saklı tutma sözleşmesi yapma yasağı, tutulan av hayvanları veya ehlileştirilmiş hayvanların sahipsiz duruma gelmesine ilişkin ve hayvan rehnine ilişkin maddeler örnek gösterilebilecektir.

Yukarıda sayılan düzenlemeler dışında hayvan hakkını değil de mülkiyet hakkını korumaya yönelik düzenlenmiş bir başka hüküm de; sürüklenen şeyler ile benzerlerinin alınması başlığın altında düzenlenen “*Su, rüzgâr, çığ veya diğer doğal güçlerin etkisiyle ya da rastlantı sonucunda başkasının arazisine sürüklenen veya düşen şeyler ile buraya giren büyük ve küçük baş hayvan, arı oğulu, kanatlı hayvan ve balık gibi hayvanların hak sahipleri tarafından aranıp alınmasına, arazi maliki izin vermek zorundadır. Arazi maliki, bu yüzden uğradığı zararın denkleştirilmesini istemek ve denkleştirme bedeli kendisine ödeninceye kadar*

o şeyleri hapsedmek hakkına sahiptir.” hükmüdür. Bu madde sahipsiz sokak hayvanlarına ilişkin olmayıp, hak sahibinin hayvanı aramasına değinen ve özel mülkiyete tabi olmayan av hayvanını takip için başkasının arazisine girme yetkisine hiç kimsenin sahip olmadığını içeren bir madde hükmüdür. (Oğuzman, Seliçi ve Oktay-Özdemir, 2006)

Yukarıda izah edildiği üzere, TMK’da hayvanların haklarını hayvan oldukları için korumaktan ziyade kişilerin mülkiyet hakkı üzerine yoğunlaşmıştır. Bu durum da beraberinde ilgili kanunda tam anlamıyla hayvan haklarını koruyucu hükümlerin bulunmadığını getirmektedir.

5.1.3 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nda da (TCK) hayvanların hukuki statüsünün eşya niteliğinde olması düşüncesiyle yaklaşmış ve insana ait bir malvarlığı değeri olarak hayvanı koruyan bazı suç tipleri ile çevresel bir unsur olarak hayvanı koruyan suç tiplerine yer verilmiştir (İnci,2019).

TCK’nın Kişilere Karşı Suçlar Başlıklı kısmının Malvarlığına Karşı Suçlar başlıklı bölümünde hırsızlık suçunun büyükbaş ve küçükbaş hayvanlar hakkında işlenmesini nitelikli hal olarak düzenlenmiştir. (TCK m.142/2-g). Maddede korunan hukuki yarar, hayvanlara ait değerler değil kişinin malvarlığı değeridir. Kaldı ki ilgili maddede sadece gelir amaçlı üretilen ve kullanılan büyükbaş ve küçükbaş hayvanlar için nitelikli hal öngörülmüştür.(İnci,2019). Buradan çıkarılacak bir başka sonuç da sahipsiz hayvanlara yönelik hırsızlık suçunun işlenmesinin mümkün olamayacağıdır.

Hayvanlara yönelik bir başka düzenleme de yine TCK’nın malvarlığına karşı suçlar başlıklı bölümünde düzenlenen mala zarar verme suçudur. TCK 151. Maddesinin ikinci fıkrası gereğince, haklı bir neden olmaksızın, sahipli hayvanı öldüren, işe yaramayacak hale getiren veya değerinin azalmasına neden olan kişi, mağdurun şikâyeti üzerine, dört aydan üç yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır. Ancak bu hükümde de korunan hukuksal yarar hayvanların yaşam veya vücut bütünlüğü hakkı değil, kişilerin mülkiyet hakkıdır (Tezcan vd., 2010). Suçun maddi konusu ise sadece sahipli hayvanlardır. Dolayısıyla sahipsiz hayvanlara karşı zarar verme eylemine maddenin uygulanması mümkün değildir.

Sahipli hayvanlar açısından da tam anlamıyla koruma sağlamayan bu düzenlemenin maddi unsuru, bilerek ve isteyerek sahipli bir hayvanı öldürmek, işe yaramayacak hale getirmek veya değerinin azalmasına neden olmak eylemleridir. Dolayısıyla işkence, kötü muamelede bulunmak veya hayvana karşı cinsel eylemde bulunmak bu madde kapsamında suç

değildir. (İnci,2019) Yasa, sayılan eylemleri haklı sebep olmaksızın işleyenleri cezalandırmaktadır. Haklı sebebin ne olduğu ise belli değildir. Yorum yöntemi ile haklı nedenler hukuka uygunluk hallerinden olan meşru müdafaa ve zaruret hali olarak değerlendirilebilmektedir. (Gürocak, 2011) Bununla birlikte suçun soruşturulması ve kovuşturulması şikayet bağlıdır.

Mağdur her halde hayvanın sahibi olarak kabul edilecektir. Burada hayvan hakları bakımından olumlu bir hükümden ziyade, hayvanı değil malvarlığını korumaya yönelik bir düzenlemeye yer verilmiştir. Sahipli, sahipsiz hayvan ayrımını açıkça barındıran bu düzenleme tüm hayvanların menfaatini gözetmekten uzaktır.

TCK'da hayvanın çevresel bir değer olarak korunmasına yönelik değerlendirilebilecek düzenlemeler olarak Çevrenin Kasten Kirletilmesi (m181) başlıklı ve Çevrenin Taksirle Kirletilmesi (m182) başlıklı maddelere yer verilmiştir. Bu maddelerde suçla korunan hukuksal değer olarak hayvanların sağlıklı bir ortamda yaşama hakları, doğal özelliklerini sürdürme hakları koruma altına alınmıştır (İnci,2019).

TCK'da yukarıda sayılan maddeler dışında bazı maddelerde hayvanlarla ilgili düzenlemelere yer verilmiş olsa da bu hükümler doğrudan hayvanların korunmasına yönelik değildir. Bu düzenlemelere örnek olarak bilimsel deneylerin konusu olması (m. 90/2b,g) ve tehlike doğuracak şekilde serbest bırakılmalarından doğan cezai sorumluluğa (m. 177) ilişkin düzenlemeler gösterilebilmektedir (Dönmez,2013).

İlgili düzenlemeler hayvan hakları ve hayvanların korunmasına dolaylı olarak içerirken hayvanları kasten öldürme eylem, işkence eylemi, kötü muamele ve tecavüz eylemi gerçekleştirilmesinin TCK anlamında yaptırım öngörülmediğinden hayvan hakları tam anlamıyla ceza hukuku kapsamında korunamamaktadır.

Görüldüğü üzere sokak hayvanı olarak nitelendirilen ve sokakta sahipsiz hayvanlara kasten verilen zarar veren eylemlere yönelik TCK kapsamında değil Hayvanları Koruma Kanunu kapsamında yaptırım öngörülmektedir. Hayvanları Koruma Kanunu'nda ise sadece idari para cezası yaptırımının öngörülmesi adaleti tam olarak sağlayabilecek nitelikte görülmemektedir.

5.2 ULUSLARARASI HUKUKİ DÜZENLEMELER

5.2.1 Hayvan Hakları Evrensel Bildirgesi

Hayvan Hakları Evrensel Bildirgesi UNESCO tarafından hazırlanarak 15 Ekim 1978 de Paris' te ilan edilmiştir. 1989 yılında Hayvan Hakları Birliği'nce düzenlenerek 1990 yılında

yeniden UNESCO Genel Direktörü'ne sunulmuş ve halka açılarak güncellenmiştir. Güncellenmiş metin 14 maddeden oluşmaktadır (Sarıtış,2015) .

Bildirgede, tüm hayvanların eşit haklara sahip olduğu, saygı gösterilme hakkına sahip olduğunu temel alarak hayvanlara zalimane davranışlarda bulunulmaması gerekliliğini vurgulanmıştır. Bildirgenin 3. Maddesinde hiçbir hayvana kötü davranılamayacağı, acımasız ve zalimce eylem yapılamayacağı ve eğer bir hayvanın öldürülmesi gerekiyorsa, bu bir anda, acısız ve korku yaratmaksızın yapılması gerektiğine yer verilerek hayvanların da hissedebildiklerini, bazı duyguları insanlar gibi yaşayabildikleri belirtilmiştir.

Bunun dışında hayvan deneyleri, eğlence için hayvanların kullanılmasının hayvan haklarına aykırılığına değinilerek hayvan haklarını koruyan düzenlemeler içeren bu bildirge hayvanları koruma ve savunma kurallarının hükümet düzeyinde temsil olunması gerekliliğini ve hayvan haklarının da insan hakları gibi yasayla korunmasını vurgulamaktadır. .

Bu bildirge, devletler tarafından imzalanıp, usulüne göre onaylanmış bir uluslararası sözleşme olmadığından hukuki yönden bağlayıcı değildir. (Ertaş, 2012, s. 473). Ancak etik değerler anlamında devletlere yol gösterici niteliktedir.

5.2.2 Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi

Türkiye Ev Hayvanlarının Korunmasına Daire Avrupa Sözleşmesini 1999 yılında imzalamış olmasına rağmen sözleşme 28 Kasım 2003 tarihinde onaylanmıştır. 22.07.2003 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanan Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Daire 4934 sayılı kanun ile yürürlüğe girmiştir.

Sözleşmenin önsözünde, evcil hayvanlara yönelik tutumlarda ortak standart kapsamında sorumluluk geliştirmenin temel hedef olduğu belirtilerek, yaşayan bütün canlılara karşı ahlaki sorumluluğa değinilmiştir. (Avrupa Birliği Bakanlığı,2011) Ev hayvanlarının korunmasına ilişkin düzenlemelere yer veren sözleşme de sahipsiz sokak hayvanlarına ilişkin hükümler de bulunmaktadır.

Sözleşmenin 1. Maddesinde sokak hayvanı tanımını karşılayabilecek şekilde “*Başiboş hayvan, evi olmayan veya sahibinin veya bakıcısının evinin sınırları dışında bulunan ve herhangi bir sahibinin ya da bakıcının kontrolü veya doğrudan denetimi altında bulunmayan ev hayvanını ifade eder.*” tanımına yer verilmiştir.

Sözleşme, taraf devletlerin uygun hallerde başiboş hayvanlar için, işbu sözleşme'nin hükümlerine işlerlik kazandırılması için gerekli tedbirleri almayı taahhüt ettiğini içermektedir.

Aynı zamanda sözleşme, taraf devletlerin sahipsiz hayvan sayısının sorun teşkil ettiği kanaatini getirdikleri takdirde hayvanların sayılarını azaltmak amacıyla uygun tedbirleri alabileceklerini içerirken bu tedbirlerin alınmasında hayvanlara ağrı, acı ve ızdırap çektirilmemesini şart koşturmuştur. Söz konusu müdahaleler için hayvanların yakalanması, muhafaza edilmesi gerektiğinde ise bu işlemlerin hayvana fiziksel ve manevi olarak en az seviyede acı çekecek şekilde uzman kişilerce gerçekleştirilmesi gerektiğini kaydetmiştir. (TAMZOK vd.,2013)

5.2.3 Türkiye'nin Onayladığı Hayvanların Korunmasına İlişkin Diğer Sözleşmeler

T.C. Anayasası'nın 90. maddesinin 5. Fıkrası gereğince usulüne uygun şekilde yürürlüğe girmiş olan uluslararası sözleşmelerin kanun hükmünde olacağı düzenlenmiştir.

- Avrupa Tabii Hayatının, Bitki ve Hayvanların Yaşadığı Yerlerin Koruma Altına Alınmasına Dair Sözleşme (02.05.1984 tarihinde onaylamıştır).
- Hayvanların Uluslararası Taşıma Sırasında Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi ve 103 sayılı Ek Protokol (sırasıyla 19 Aralık 1975 ve 19 Mayıs 1989 tarihinde onaylamıştır).
- Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi (14.02.1997 tarihinde onaylamıştır).
- Kuşların Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme (01.12.1966 tarihinde onaylamıştır).
- Karadeniz'in Kirlenmeye karşı Korunması Sözleşmesi.
- Akdeniz'in Kirlenmeye Karşı Korunmasına Ait Sözleşme (07.12.1980 tarihinde onaylamıştır).
- Özellikle Su Kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanlar Hakkında Sözleşme (28.12.1993 tarihinde onaylamıştır).
- Nesli Tehlikede Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme (27.09.1994 tarihinde onaylamıştır).
- Dünya Doğal ve Kültürel Mirasın Korunması Hakkında Sözleşme (23.05.1982 tarihinde onaylamıştır).

(Akbulut ve Çobanoğlu, 2019)

5.2.4 Dünyada Sokak Hayvanlarının Korunmasına Yönelik Düzenleme ve Uygulama Örnekleri

Avrupa'nın temel sorunlarından biri olarak ifade edilen sahipsiz köpekleri konusunda Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından 1990 yılında dünyadaki köpek sayısının aynı yıldaki

insan nüfusunun 1/10 u olan 500 milyon olduğu ve bu sayının %75'inin de başıboş hayvan olduğu düşünülmektedir. Bu sorunu ele alan Avrupa ülkelerinin çoğunda, başıboş köpekler daha çok kısırlaştırılarak ve barındırma yöntemleri öngörülerek itlafını azaltmak temel alınmıştır. (Sağlık Bakanlığı,2008)

Belçika, Danimarka, Almanya, Hollanda ve İsveç'te, sokak hayvanlarının kontrolüne ilişkin etkin yasal düzenlemelerin uygulanmasından yerel otoriteler sorumlu tutulmuştur. Sayılan ülkelerde sokak hayvanlarının zorunlu kayıt sistemine tabi olması ve köpeklerin kalıcı olarak mikroçip/dövme ile tanımlanması, hayvanların popülasyonunu kontrol altına almak amacıyla eğitim programları gibi uygulamalar bulunmaktadır. Hayvan barınaklarına sokak hayvanlarının yerleştirilmesi ile mücadele yöntemleri geliştirilmiştir. İspanya ve Portekiz'de de sokak hayvanlarına ilişkin düzenlemeler bulunmuş olsa da uygulamada sokak hayvanlarının kayıt altına alınması tam olarak karşılanamamakta ve kısırlaştırma programları altyapı ve maddi eksiklikler sebebiyle yeterli düzeyde gerçekleştirilememektedir. İsveç'te dikkatsizlik veya kasten bir hayvana acı çektirecek kötü muameleleri suç olarak düzenlenmiştir. Almanya Anayasası'nda ise “*Devlet gelecek nesiller yararına doğal hayatı ve hayvanları korumak sorumluluğundadır*” hükmüne yer verilmiştir. Böylelikle hayvan haklarının korunması anayasal bir zemine dayandırılmıştır. (Avrupa Birliği Bakanlığı, 2011)

Birleşik Krallık'ta, hayvan hakları, Ceza Kanunu'nda düzenlenerek hayvan haklarına aykırı eylemler suç olarak belirlenmiştir. İzinsiz ve yasalara uygun olmayan şekilde hayvanları öldürmek yasal yaptırıma bağlanmıştır. Öldürülen hayvanların çaresizlik, hastalık ya da hamilelik gibi durumları söz konusu olduğunda ise, suçun derecesinin artırılacağı öngörülmüştür. (Tamzök vd., 2013)

6. SOKAK HAYVANLARI İLE MÜCADELEDE İLGİLİ KURUMLAR VE KURUMSAL HİZMETLER

Sokak hayvanlarının beslenme ve barınma başta olmak üzere çoğu temel ihtiyaçlarının yeterli düzeyde karşılanamadığı, tartışmasız bir gerçektir. Gönüllü toplulukların çalışmaları ve vatandaşların bireysel faaliyetlerinin yanında akla belediyeler gelmektedir; ancak 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 14. Maddesinde yer verilen belediyenin görev ve sorumlulukları arasında sokak hayvanlarına ilişkin bir görev tanımlanmasına yer verilmemiştir. Hayvanları Koruma Kanunu'nun 4. Maddesinin j bendi uyarınca ise; yerel yönetimlerin, gönüllü kuruluşlarla iş birliği içerisinde, sokak hayvanlarının korunması için hayvan bakımevleri ve hastaneler kurarak onların bakımlarını ve tedavilerini sağlamak esastır (Akıllı, 2018),

6.1 Belediyeler

6.1.1 İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB)

İBB Muhtarlıklar Gıda Daire Başkanlığı Veteriner Hizmetleri Müdürlüğü tarafından, İstanbul genelinde 6 farklı hayvan bakımevinde sahihsiz sokak hayvanlarına ücretsiz hizmet verilmektedir. Bünyesinde 87'si veteriner hekim olmak üzere 474 personelin görev yaptığı müdürlükte; sokak hayvanlarına aşılama, kısırlaştırma, tedavi, bakım, mikroçip ve sahiplendirme hizmetleri verilmektedir. İBB kurumsal internet sitesinde yer alan bilgilere göre 2020 yılı verileri şu şekildedir:

Muayene ve Tedavi	Mikroçip uygulaması	Kısırlaştırma	Koruyucu aşı	Sahiplendirme
148.106	39.012	21.036	44.138	440

34 adet hayvan nakil aracı mevcut olan İstanbul Belediyesi tarafından, 2020 yılında, 655 farklı besleme noktasında toplam 432 ton mama dağıtımı gerçekleştirilmiştir. Ayrıca toplam 4729 öğrenciye sokak hayvanlarına yönelik eğitim verilmiştir.

6.1.2 İzmir Büyükşehir Belediyesi

İzmir Belediyesi Çevre Koruma ve Kontrol Dairesi Başkanlığına bağlı olarak hizmet veren Veteriner İşleri Şube Müdürlüğü Işıkkent Geçici Köpek Bakımevi, Seyrek Geçici Köpek Bakımevi ve sahipli Küçük Hayvan Mezarlığı, Fuar Küçük Hayvan Polikliniği ve Sokak Hayvanları Acil Müdahale Ekibi olarak dört ayrı birimle 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu kapsamında işleyişini sürdürmektedir.

İzmir Belediyesi tarafından, 2020 yılında, 41.234 sokak hayvanına muayene, tedavi ve operasyon gerçekleştirilmiş; 11.177 sokak hayvanının kısırlaştırma işlemleri yapılmış ve 2019 yılı da dahil olmak üzere 60 hayvan sahiplendirilmiştir. 5 adet hayvan nakil aracı bulunan İzmir Belediyesi, 2020 yılı boyunca 200 tonluk besleme yapmıştır.

Aynı zamanda İzmir Belediyesi tarafından Bornova'da kurulmakta olan Köpek Rehabilitasyon ve Sahiplendirme Merkezi'nin 2021 yılının temmuz ayında tamamlanacağı öngörülmektedir. 1500 sokak köpeğine yuva olacak tesisin kapasitesi ilave barınaklarla birlikte 3 bin köpeğe kadar çıkabilecektir.

6.1.3. Ankara Büyükşehir Belediyesi

Ankara Büyükşehir Belediyesi Ankara mücavir alan sınırları içinde yaşayan sahihsiz hayvanların tedavileri, kısırlaştırılıp aşılarının ve rehabilitelerinin gerçekleştirilmesi ve

barınma sorunlarının çözülmesiyle ilgili çalışmalarını 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu ve 26166 sayılı Hayvanların Korunmasına Dair Uygulama Yönetmeliği çerçevesinde yapmaktadır.

Ankara Büyükşehir Belediyesi tarafından 2020 yılında hayata geçirilen “Arta Kalan Gıda Toplama Projesi” kapsamında pastane, kafe ve restoranlardan toplanan artık yiyeceklerle sokak hayvanlarının beslenme ihtiyacı karşılanmaktadır. 120 personel ve 250 gönüllüden oluşan 14 ekip, 2020 yılı boyunca, 17 bin 150 farklı noktada yaklaşık 750 ton mama dağıtımı gerçekleştirilmiştir.

Polatlı Belediyesi Geçici Hayvan Barınağı Ameliyathanesinde, her hafta salı günleri Büyükşehir Belediyesi Sağlık Daire Başkanlığı Veteriner İşleri Müdürlüğü’ne bağlı uzman veterinerler tarafından sokak hayvanlarına yönelik kısırlaştırma işlemleri gerçekleştirilmektedir.

6.2 Sivil Toplum Kuruluşları

6.2.1 HAYTAP

Resmi ismi HAYTAP Hayvan Hakları Federasyonu olan HAYTAP, Türkiye’deki aktivist hayvan hakları savunucuları için genel bir çatı olmayı, hatta federasyon olmayı hedefleyen bir sivil toplum hareketidir.

“Sokak Köpekleri ve Çocuk” temalı fotoğraf yarışması, pankart çalışmaları, hayvanlarla ilgili yayınlanan karikatürler başta olmak üzere hayvanlar haklarına yönelik farkındalığı artırmayı amaçlayan pek çok projeye Haytap tarafından imza atılmıştır. Hayvanat bahçeleri, petshoplar, yunus parkları, yük hayvanları, sirkler, hayvan dövüşleri, avcılık, kürk üretimi, hayvanlar üzerinde yapılan deneyler gibi hayvan sömürüsü temelli eylemlerle mücadele eden çalışmaları da devam etmektedir.

Haytap’ın manifestosunda bahsedilen bazı amaçlar aşağıdaki şekildedir: (<https://www.haytap.org/tr/kurumsal/manifestomuz>)

- Kendilerini ifade edemeyen canlıların tıpkı insanlar gibi etik ve hukuki birer özne olmalarını savunarak, kendileri adına dava açılabilmesini ve hukuki yargılanmaya müdahil olabilmelerini uzun vadeli bir hedef olarak görerek toplumu bunun için hazırlamayı hedefler.
- Yasa dışı hayvan ticaretini önlemeyi, türlerin korunmasını içeren uluslararası anlaşmalara uyulmasını ve mevcut evcil hayvan satışı yapan yerlerin kaldırılmasını savunur ve bunun için yapılan çalışmaları destekler.

- İnsanların, diğer canlıların yaşam alanlarını işgal etmesine, gezegeni paylaştığı tüm türlere karşı uyguladığı zalimce davranışlarına kesinlikle karşı çıkar. Özellikle kentlerde birlikte yaşadığımız sahipsiz hayvanlara gerekirse aşılama yaparak insanlarla birlikte yaşamalarına, hayvanların sokaklarda sayıları tolerans limitleri dâhilince kalmak kaydıyla özgürce dolaşmalarına destek olur.

Yıllık faaliyet raporlarına, başarı ve kurtarma hikayelerine, saha çalışmalarına, veteriner hizmetlerine, hayvanlar için dahil oldukları davalara web sitesinde ayrıntılı olarak yer yeren HAYTAP, ünlü isimlerle de ortak projeler yaparak çalışmalarını sürdürmekte ve basında sık sık yer almaktadır.

6.2.2 SİMORG – Sokak Hayvanları İçin Mücadele ve Organizasyon Derneği

SİMORG, doğada ve sokaklarda yaşayan sahipsiz hayvanların her şekilde bakıbarınması ve korunmasına yönelik kamu kurum ve kuruluşları ile yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve vatandaşların iş birliği ile insani, etkin ve kalıcı çözümler üretilmesine yönelik sosyal alanda faaliyet göstermek amacı ile 13 Mart 2017’de kurulmuş, T.C. Ankara Valiliği İl Dernekler Müdürlüğü’ne kayıtlı bir Sivil Toplum Örgütüdür.

Amaç ve faaliyetleri arasında; ormanlar gibi yerlere atılarak tecrit edilmiş köpeklerin düzenli olarak beslenme ve bakımlarının sağlanması, sokaklardaki yaralı hayvanların tedavi edilmeleri, kimsesiz hayvanların yeni yuvalara sahiplendirilmesi, sokak hayvanları için kulübe ve yuva yapımı, gerekli tedaviden sonra yuva bulunamayan hayvanlar için pansiyon hizmeti sağlanması ve hayvan haklarıyla ilgili geliştirici ve sonuca giden yasal düzenlemelerin yapılması yönünde mücadele etmek adına ilgili makamlarla iletişim halinde olmak yer almaktadır.

Simorg bünyesinde de tedavi edilen, kurtarılan sokak hayvanlarının ayrıntılı hikayelerine internet sitelerinden ulaşmak mümkündür. (<http://sim.org.tr/>)

6.2.3. DOST – Hayvanları Koruma Derneği

Misyonu ve vizyonunu “Hayvanların, daha refah bir ortamda yaşamaları için beslenmesi, bakımı, korunması, tedavisi ve yasal haklarının savunulmasına yönelik doğrudan veya dolaylı çalışmalar yapmaktır. Bu bağlamda vizyonumuz toplumda hayvan sevgisi bilincinin yaygınlaştırılması için eğitim faaliyetlerine ağırlık vermek, hayvanların daha fazla tecrit edilmelerini engellemek için kontrolsüz çoğalmanın önüne geçmek, sahipsiz kalmamaları için “her cana bir yuva” bulmak, “Sessiz kulların” canları üzerinden işkence edilerek para kazanılmasını, açlığı ve her türlü kötü muamele görmesini tamamen engellemektir.” Şeklinde tanımlayan DOST Derneği bu yöndeki sosyal faaliyetlere de ağırlık vermektedir.

Dernek, ilk ve ortaokullarda, hayvan sevgisi bilincinin yaygınlaştırılması amacıyla, “Dostların Buluşması” başlıklı başlıklı seminerler düzenlemektedir. Dezavantajlı çocuklar ve özel eğitim alan öğrenciler ile; Huzurevi ve Yaşlı Bakım Merkezlerindeki vatandaşlara yönelik düzenlenen ‘kedi besleme’ gibi aktivitelerle hem toplumun belirli kesimlerine hayvan sevgisi aşılanmakta hem de bu bireylerin rehabilite süreçlerine fayda sağlanmaktadır.

Aynı zamanda DOST Derneği, anlaşmalı olduğu veterinerlerle birlikte aşılama ve kontrolsüz çoğalmanın önüne geçilmesi amacıyla kısırlaştırma işlemleri düzenli periyotlar halinde gerçekleştirilmektedir.

7. ORJİNAL ARAŞTIRMA: SOKAK HAYVANLARINA YÖNELİK ALGI ARAŞTIRMASI

7.1. Amaç

Anketimiz; demografik sorular, yetişkinler için sosyal beceri ölçeği ve sokak hayvanlarına yönelik algı ve tutuma yönelik sorular olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Üç bölümün amaçları ayrı ayrı açıklanmıştır:

- a) **Demografik sorular:** Amacı, katılımcı profilini tespit etmek ve hedef kitlesini tanımadır.
- b) **Yetişkinler İçin Sosyal Beceri Ölçeği:** Sosyal davranışın kavramsallaştırılmasında önemli bir yere sahip olan sosyal beceriler, kişinin sosyal çevre ile uyumlu bir yaşam sürdürebilmesi için toplumsal normlar çerçevesinde sergilediği davranış örüntülerini ifade etmektedir. (Tatar, Özdemir, Dindar Haşlak, Atsızelti, Özüdoğru, Çavuşoğlu, Çelikbaş, Uysal, Toklu, Uyğur, Astar ve Saltukoğlu, 2018) Sosyal Beceri Ölçeği’nin anket çalışmasına eklenmesiyle, sokak hayvanlarına yönelik algı ve tutum ile bireylerin sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkinin araştırılması amaçlanmıştır.
- c) **Sokak hayvanlarına yönelik algı ve tutum soruları:** Çalışmamızın odak noktasını oluşturan bölümdür. Yetişkinlerin sokak hayvanlarına yönelik algı ve tutumlarını ölçmek amaçlanmıştır.

6.3. Yöntem

7.2.1. Metodoloji

Çalışmamız, anket yöntemi ile online (çevrimiçi) olarak gerçekleştirilmiş ve nicel araştırma yöntemi belirlenmiştir.

Çalışma grubu olarak, Türkiye’de ikamet eden 18 (on sekiz) yaş üstü bireyler belirlenmiştir. Şu an üç yüz otuz altı (336) katılımcıya ulaşan anket çalışmamız, halen devam etmektedir. Yapılan anket içerisinde beş (5) adet çoktan seçmeli demografik soru; seksen (80) adet Yetişkinler için Sosyal Beceri Ölçeği sorusu ve yirmi altı (26) adet sokak hayvanlarına yönelik algı ve tutumu tespit etmeye ilişkin olmak üzere toplamda yüz on bir (111) soru bulunmaktadır. Elde edilen veriler Google Forms aracılığıyla toplanmış ve SPSS programı ile analiz edilmiştir.

7.2.2. Katılımcı Profili

Çalışmaya katılanların %66.4’ü kadın, %32.7’si erkek, %0.6’sı non binary (ikili cinsiyet sisteminin dışında) iken %0.3’ü cinsiyetini belirtmeye gerek duymamıştır.

Çalışmaya katılanların %40.8’i 18-24; %20.5’i 37-50; %19.3’ü 25-36; %13.7’si 51-60 yaş aralığında ve %5.7’si 61 ve üzeri yaştadır.

Çalışmaya katılanların %47.9’u üniversite mezunu, %27.4’ü öğrenci/üniversite öğrencisi, %14.3’ü lise mezunu, %9.2’si yüksek lisans/doktora mezunu, %0.9’u ilkokul mezunu ve %0.3’ü ortaokul mezunudur.

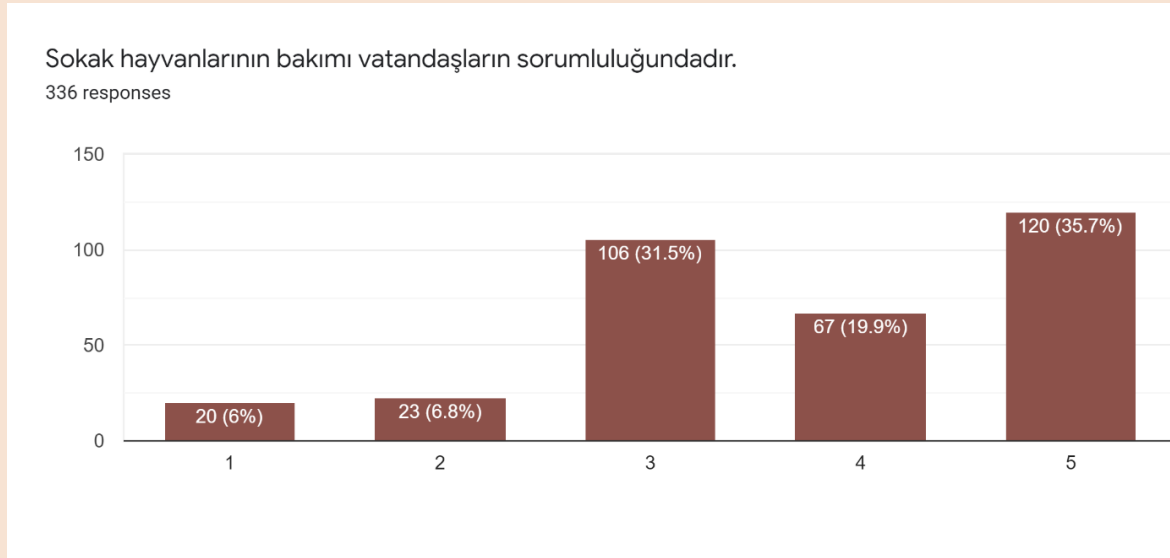
Çalışmaya katılanların %61.3’ü il merkezinde, %31.8’i ilçe merkezinde, %3.9’u il merkezine/ilçeye bağlı köyde ve %3’ü kasaba/beldede ikamet etmektedir.

Çalışmaya katılanların %86.3’ü belirli bir beslenme programı takip etmiyorken %6.5’i vegan, %6’sı vejetaryen ve %1.2’si pesketaryendir.

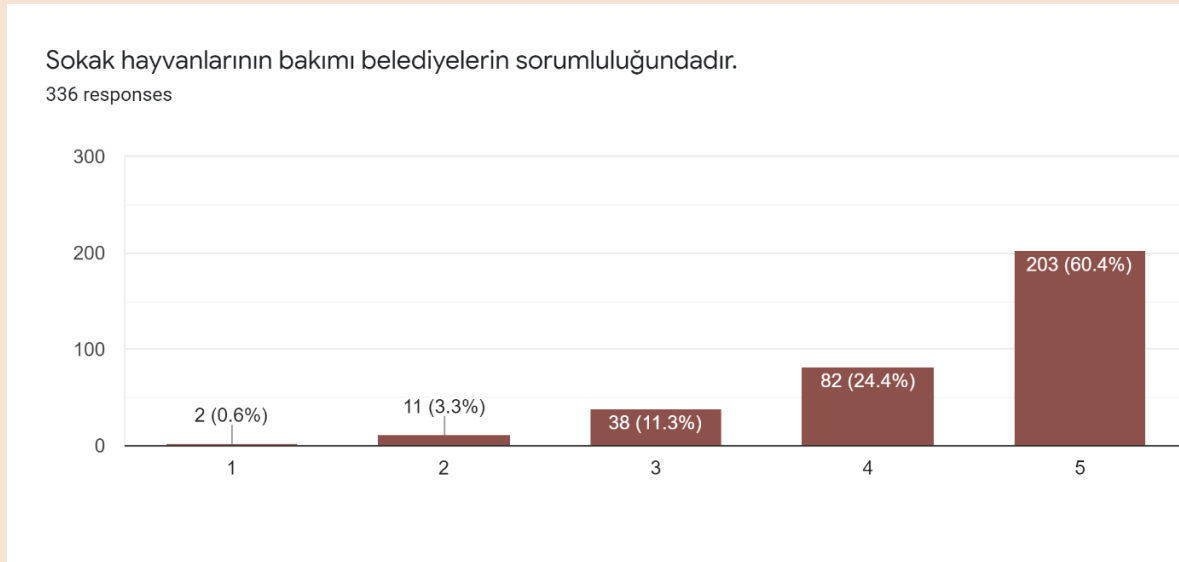
7.3. Bulgular

Sokak hayvanlarıyla ilgili en önemli noktalardan biri bakım sorumluluğu konusudur. Anketimizde bu konu çerçevesinde yer alan 2 sorunun grafikleri aşağıdaki gibidir: Grafiklerde 1, (Hiç Katılmıyorum), 2, (Katılmıyorum), 3 (Ne katılıyorum ne katılmıyorum), 4,(Katılıyorum), 5(Tamamen Katılıyorum) şeklinde cevapları göstermektedir.

Tablo 1:

Tablo 2

Bu oranlara bakıldığında, 336 katılımcının %35.7'si (120 kişi) 'sokak hayvanlarının bakımı vatandaşların sorumluluğundadır' ibaresine *tamamen katılıyorum* cevabı verirken %6'sı (20 kişi) *hiç katılmıyorum* cevabı vermiştir. Aynı 336 katılımcının 'sokak hayvanlarının bakımı belediyelerin sorumluluğundadır' ibaresine verdiği *tamamen katılıyorum* cevabının oranı %60.4 (203 kişi) iken, *hiç katılmıyorum* cevabının oranı yalnızca %0.6 (2 kişi) olmuştur.

Elde edilen veriler doğrultusunda, katılımcıların ağırlıklı olarak 'sokak hayvanlarının bakımı belediyelerin sorumluluğundadır' görüşünü paylaştığı görülmektedir.

Bir diğer önemli nokta ise sahipli hayvan/sahipsiz hayvan ayrımı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yürürlükte olan mevzuata göre sahipli hayvanlara verilen zararlar için birtakım cezalar öngörülürken, sahipsiz hayvanlara yönelik zararlar karşılık hapis cezası veya adli para cezası gibi bir yaptırım bulunmamaktadır. Bu doğrultuda anketimizde yer alan “Sahipli hayvanlara şiddet uygulayanların cezası, sahipsiz sokak hayvanlarına şiddet uygulayanlara göre daha ağır olmalıdır.” sorusuna verilen yanıtların oranı aşağıdaki gibidir:

Tablo 3

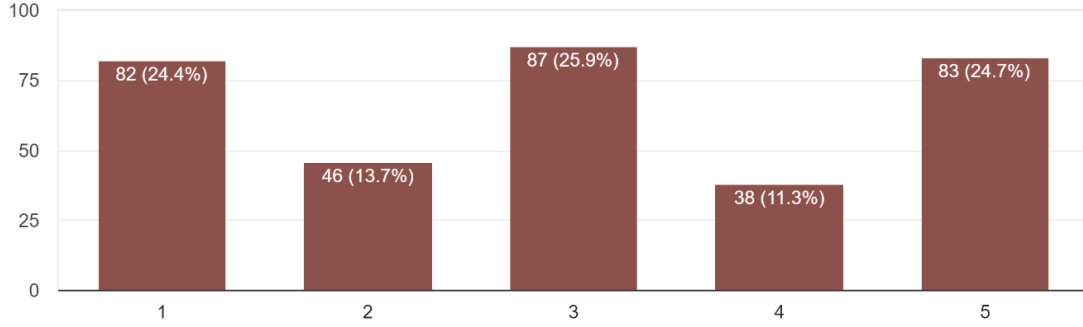
Bulgulara göre, katılımcıların %57.7’lik kısmı (194 kişi) *hiç katılmıyorum* cevabı vererek yürürlükte olan uygulamanın aksini savunmuştur. Ancak *tamamen katılıyorum* cevabı vererek sahipli hayvanları, sahipsiz hayvanlara göre daha üst statüye yerleştiren katılımcıların oranı (%22.3) da azımsanmayacak derecededir.

Katılımcıların yanıtlarının oranlarının en yakın olduğu soru, beslenme biçimine yönelik olan “Hayvanların insan yararına kullanılmasının önüne geçilmesi için vejetaryen/vegan yaşam biçimleri seçilebilir.” sorusu olmuştur.

Tablo 4

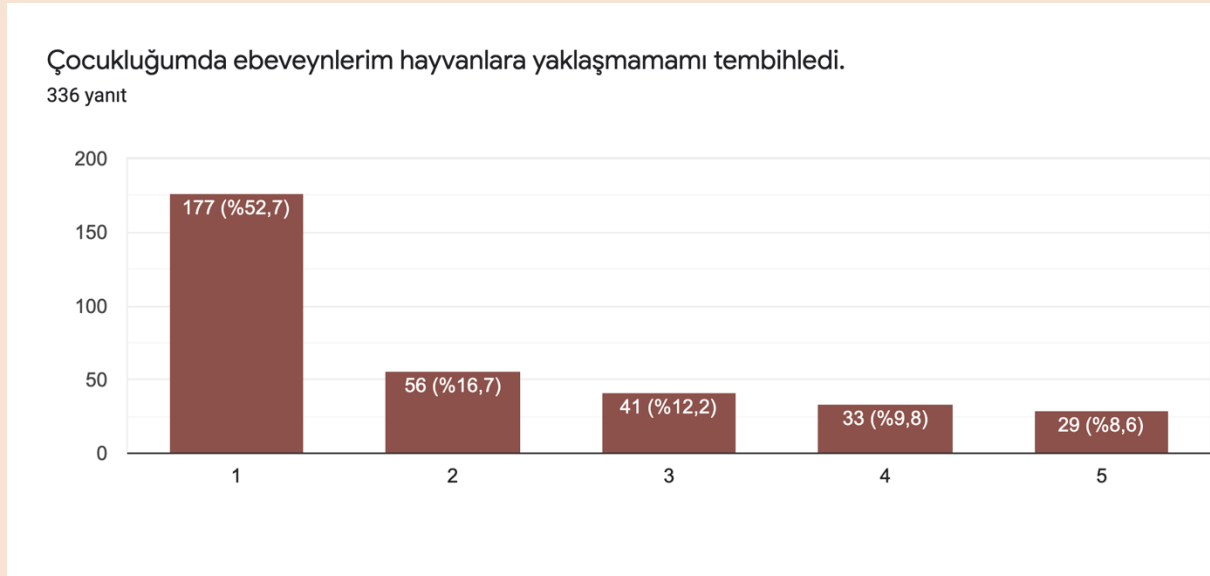
Hayvanların insan yararına kullanılmasının önüne geçilmesi için vejetaryen/vegan yaşam biçimleri seçilebilir.

336 responses

Tamamen katılıyorum cevabı veren 83 kişi (%24.7), *hiç katılmıyorum* cevabı veren 82 kişi (%24.4) ve *ne katılıyorum ne katılmıyorum* cevabı vererek çekimser kalan 87 kişi (%25.9) olmuştur. Bu noktada tanımlar kısmında da değindiğimiz hayvan hakları ve hayvan refahı kavramlarının değerlendirilmesi yapıldığında; vegan yaşam biçimlerinin hayvanların insan yararına kullanılmasının önüne geçmesi için seçilebileceğini savunanlar (%24.7) hayvan refahı üzerinden hayvanları korumayı benimserken, savunmayanlar hayvan refahı kavramından yola çıkmamaktadır. Elbette ki bu sonuç “katılmıyorum” (%24.4) diyenlerin hayvanları korumayı tercih etmedikleri anlamı çıkartılamaz ancak hayvan refahını öncelik olarak benimsemedikleri söylenebilir. Hayvanların insan yararına kullanılmasının önüne geçilmesi için vegan yaşam biçimlerinin seçilebileceğine “Ne katılıyorum ne katılmıyorum” cevabını verenler ise yüksek olasılıkla hayvanları korumayı amaçlayan ancak bunu hayvan hakları temelinde sağlanılmasını düşünen hayvan hakları savunucularıdır. Bu kişiler hayvanların insan yararına kullanılmasını reddederken vegan biçimini de tam anlamıyla desteklememektedirler.

Tablo 5:

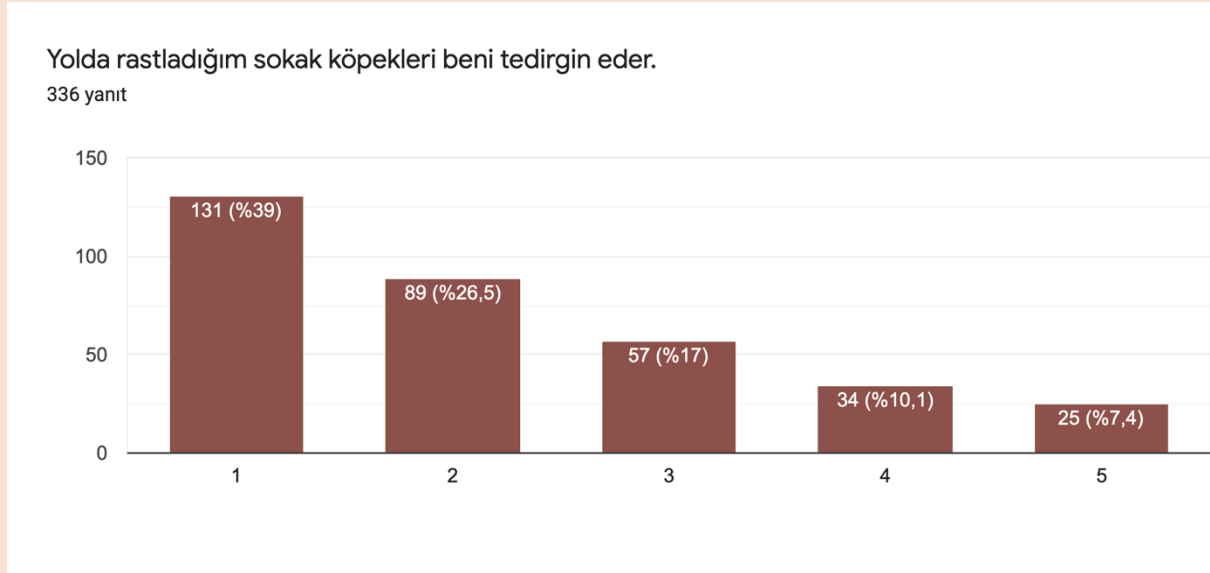
Katılımcıların %52.7 sine çocukluğunda ebeveynleri tarafından hayvanlara yaklaşılmaması tembihlenmemişken, geri kalan %47.3'üne kısmen tembihlenmiş ve/veya tembihlenmemiştir. Birbirine yaklaşık oranda olan bulgular hayvanlara yönelik pozitif algının çocukluktan gelen eğilimlerle şekillenmesi temelinde değerlendirildiğinde, ebeveynlerin hayvanları korumaya ve sevmeye yönelik tutumlarının tam olarak sağlanamadığı görülmektedir. Çeşitli nedenlerle çocuklara hayvanlardan uzak durulması gerektiğini bildirmek, çocuğun hayvanlara yönelik ilk oluşacak algısını olumsuz etkileyecek ve hayvanları “zararlı” olarak kodlamasına sebebiyet verecektir. Elde edilen bulgular göstermektedir ki; katılımcıların %47.3'ü çocukluk dönemlerinde kimi zaman hayvanlardan uzak durmaları hususunda uyarılmışlardır.

Tablo 6

Katılımcıların %52.1'i kısmen/tamamen sokak hayvanlarının kucaklarına çıkmasını ve kendilerine sokulmasını istememektedirler. Katılımcıların yarısından çoğunun sokak hayvanlarını uzaktan sevmekten yana olduğunu gösteren bu oran, sokak hayvanlara yönelik bir çekincenin olduğunu gösterir niteliktedir. Çeşitli sebeplerle, sokak hayvanlarının kendilerini yaklaşmasını istemeyen kişilerin sahipli/sahipsiz hayvan ayırımına yoğunlaşarak, sahipsiz hayvanlara bakış açısının sahipli hayvanlara bakış açılarından daha olumsuz olduğu sonucu çıkarılabilir. Benzer bir sonuç olarak; yolda rastlanan sokak köpeklerinin katılımcıları tedirgin edip etmediğini tespit amaçlı hazırlanan soruda, %50'den fazla sayıda katılımcının sokak köpeklerinden kısmen/tamamen tedirgin olduğu anlaşılmıştır.

Tablo 7

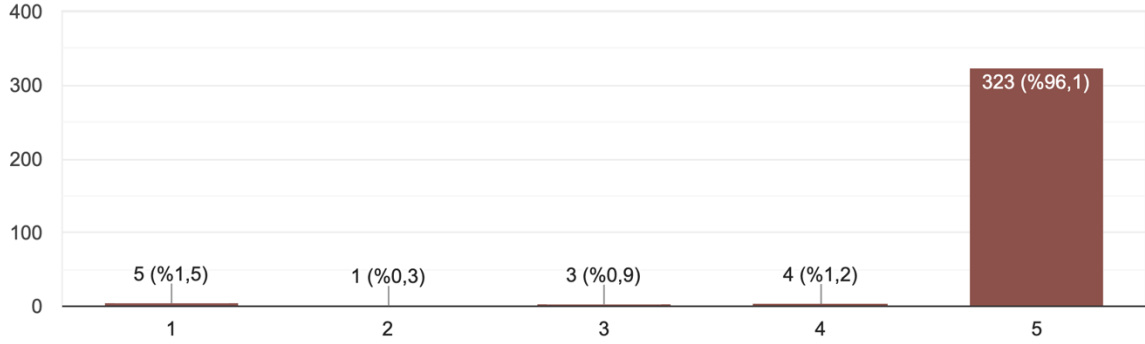

Buna karşılık, katılımcıların çoğu sokak hayvanlarına şiddet uygulayanların cezalandırılmasını savunmaktadır.

Tablo 8

Sokak hayvanlarına şiddet uygulayanlar cezalandırılmalıdır.

336 yanıt

Katılımcıların %96,1'i sokak hayvanlarına şiddet uygulayanların cezalandırılmasını savunmaktadır. Bu kapsamda TCK'nda sahihsiz hayvana şiddeti içeren bir düzenleme olmaması büyük çoğunluğu rahatsız etmektedir. Ancak yukarıdaki bulgular ile birlikte değerlendirildiğinde, katılımcılar sokak hayvanlarından tedirgin olup yanaşmak istemezken hayvana yönelik şiddete karşı yaklaşımda bulunmuşlardır. Bu noktada katılımcıların hayvan refahındansa, hayvan hakkı kavramı üzerinden hayvanların korunması düşüncesinde olduğu sonucu çıkarılabilir.

Katılımcıların sosyal beceri düzeyleri ile sokak hayvanlarına karşı tutumlarına ilişkin farklılıklarını gösteren istatistik analiz Tablo 9 'da gösterilmiştir.

Tablo 9: Yetişkinlerin sosyal becerilerinin, hayvanlara dair belirli tutumlarına göre farklılığı

Bağımlı Değişken: SOSYAL BECERİ

HAYVALARA KARŞI TUTUMLAR	YANIT GRUPLARI	N	$\bar{X}$	SS	F	p	Grup Fark
Sokakta gördüğüm kedi ve köpekleri severim.	(1) Hiç Katılmıyorum	14	337,6429	32,04470	4,202	0,002	(3)<(5)
	(2) Katılmıyorum	17	339,7059	34,92450			
	(3) Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	45	330,4444	32,40830			
	(4) Katılıyorum	54	335,3889	29,27129			
	(5) Tamamen Katılıyorum	204	348,1765	30,90727			
Çocukluğumda ebeveynlerim bana hayvanları sevmeyi öğretti.	(1) Hiç Katılmıyorum	25	336,4000	29,09897	4,351	0,002	(4)<(5)
	(2) Katılmıyorum	19	334,4211	29,52271			
	(3) Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	43	334,7907	32,03908			
	(4) Katılıyorum	55	333,7636	28,21673			
	(5) Tamamen Katılıyorum	192	348,9271	32,01284			
Çocukluğumda ebeveynlerim	(1) Hiç Katılmıyorum	176	349,1875	30,48511	4,076	0,003	(4)<(1)
	(2) Katılmıyorum	55	337,2364	30,45030			

hayvanlara yaklaşmamamı tembihledi.	(3) Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	41	336,8537	33,09499	
	(4) Katılıyorum	33	331,3030	31,04582	
	(5) Tamamen Katılıyorum	29	336,6207	33,54785	
Evimin çevresinde yaşayan, her gün gördüğüm hayvanlarla bağ kurarım.	(1) Hiç Katılmıyorum	11	328,8182	41,42902	4,635 0,001 (4)>(3) (5)>(3)
	(2) Katılmıyorum	12	333,9167	36,82010	
	(3) Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	49	328,0612	33,01793	
	(4) Katılıyorum	73	344,8630	28,43331	
	(5) Tamamen Katılıyorum	189	347,2857	30,44043	
İnsanlar hayvanlara yemek vermese bile çöpten bulup karınlarını doyurabilirler.	(1) Hiç Katılmıyorum	190	349,1632	30,58927	5,775 0,000 (1)>(2)
	(2) Katılmıyorum	73	329,1370	30,48830	
	(3) Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	51	339,4706	30,84176	
	(4) Katılıyorum	10	342,9000	26,96685	
	(5) Tamamen Katılıyorum	10	340,1000	40,59953	
Sokakta yaşayan insanlar varken önceliği hayvanlara vermek gereksizdir.	(1) Hiç Katılmıyorum	217	349,0507	29,25577	8,762 0,000 (1)>(3) (1)>(5)
	(2) Katılmıyorum	38	341,7632	27,59106	
	(3) Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	56	326,5357	36,41427	
	(4) Katılıyorum	15	333,0667	28,38628	
	(5) Tamamen Katılıyorum	8	312,2500	27,25934	

Yapılan tek yönlü varyans analizi sonucuna göre;

- ‘Sokakta gördüğüm kedi ve köpekleri severim’ tutumu için; bu ifadeye 'ne katılıyorum ne katılmıyorum' yanıtını veren yetişkinlerin sosyal becerileri, 'tamamen katılıyorum' yanıtını veren yetişkinlere göre anlamlı şekilde daha düşüktür.
- ‘Çocukluğumda ebeveynlerim bana hayvanları sevmeyi öğretti’ tutumu için; bu ifadeye 'katılıyorum' yanıtını veren yetişkinlerin sosyal becerileri, 'tamamen katılıyorum' yanıtını veren yetişkinlere göre anlamlı şekilde daha düşüktür.
- ‘Çocukluğumda ebeveynlerim hayvanlara yaklaşmamamı tembihledi’ tutumu için; bu ifadeye 'katılıyorum' yanıtını veren yetişkinlerin sosyal becerileri, 'hiç katılmıyorum' yanıtını veren yetişkinlere göre anlamlı şekilde daha düşüktür.
- ‘Evimin çevresinde yaşayan, her gün gördüğüm hayvanlarla bağ kurarım’ tutumu için; bu ifadeye 'katılıyorum' ve 'tamamen katılıyorum' yanıtlarını veren yetişkinlerin sosyal becerileri, 'ne katılıyorum ne katılmıyorum' yanıtını veren yetişkinlere göre anlamlı şekilde daha yüksektir.
- ‘İnsanlar hayvanlara yemek vermese bile çöpten bulup karınlarını doyurabilirler’ tutumu için; bu ifadeye 'hiç katılmıyorum' yanıtını veren yetişkinlerin sosyal

becerileri, 'katılmıyorum' yanıtını veren yetişkinlere göre anlamlı şekilde daha yüksektir.

- ‘Sokakta yaşayan insanlar varken önceliği hayvanlara vermek gereksizdir’ tutumu için; bu ifadeye 'hiç katılmıyorum' yanıtını veren yetişkinlerin sosyal becerileri, 'ne katılıyorum ne katılmıyorum' ve 'tamamen katılıyorum' yanıtlarını veren yetişkinlere göre anlamlı şekilde daha yüksektir.

Sokak hayvanlarına yönelik bazı tutumlar ile sosyal beceri arasındaki farklılık sonuçları çocukların sosyal beceri eğitimlerinde hayvanlara karşı tutum çalışmalarının da önemini açık şekilde ortaya koymaktadır. Ayrıca çocukluğunda ebeveynleri tarafından hayvanlara yaklaşmaması konusunda uyarılan yetişkinlerden bu ifadeye 'katılıyorum' yanıtını verenlerin sosyal becerileri, 'hiç katılmıyorum' yanıtını veren yetişkinlere göre anlamlı şekilde daha düşüktür. Bu sonucu destekler şekilde çocukluğunda ebeveynleri tarafından hayvanları sevmeye yönelik bir tutum ifade eden be bunu sadece 'katılıyorum' şeklinde derecelendiren yetişkinlerin sosyal becerileri, ‘tamamen katılıyorum’ yanıtını veren yetişkinlere göre anlamlı şekilde daha düşüktür. Buradan hareketle, ebeveynleri tarafından sokak hayvanlarına olumlu tutum geliştirerek büyüyen çocukların sosyal becerileri anlamlı düzeyde daha yüksektir.

‘Evimin çevresinde yaşayan, her gün gördüğüm hayvanlarla bağ kurarım’, ‘İnsanlar hayvanlara yemek vermese bile çöpten bulup karınlarını doyurabilirler’ ve ‘Sokakta yaşayan insanlar varken önceliği hayvanlara vermek gereksizdir’ ifadeleri için de sosyal beceri düzeyi daha yüksek yetişkin katılımcıların sokak hayvanlarını koruyan yönde yanıtlar vermeleri de anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Yetişkin dönemde sahip olunan sosyal beceri düzeyinin sokak hayvanlarına karşı tutum üzerinde etkili olduğunu ifade etmek mümkündür.

Saha çalışmamızın son bölümü, katılımcılara “eklemek istedikleriniz” şeklindeki yorum bölümüdür. Katılımcıların sokak hayvanlarına yönelik eklediği bazı yorumlar şunlardır: (Yorumlar birebir, hiçbir kısaltma ve düzeltme yapmadan aktarılmıştır)

- “#HayvanHaklarıYasasıÇıksın”
- “Keşke vegan olabilsem ☺”
- “İnsan olmayı öğrenirsek, gezegenimizin ortak yaşam alanımız olduğunu kabul edersek hayvanları anlayabiliriz.”
- “Hem ülkemde ki ve de tüm Dünyada ki (özellikle ÇİN DEVLETİNDE”! uygulanan CANLI HAYVAN pazarlarının, KEDİ ve KÖPEK katliamına dönen festivallerin yasaklanması için ÇİN DEVLETİNE, diğer Devletlerin yaptırımlar da bulunup bu

vahşetin önüne geçilebilmesi, tüm YABAN HAYAT'ın ve Şehirler'deki 2 ve 4 ayaklı DOSTLARIMIZIN "YAŞAM HAKLARI" yasalarının hem ülkemde, hem de tüm Dünya Ülkelerinde yasallaşabilmesini talep ediyor ve diliyorum. Böyle faydalı bir Anket Çalışması yaptığınız için de ayrıca kendi adıma size teşekkür ederim."

- *"Hayvanları insanlardan kat kat daha çok seven biriyim, hatta biraz sonra onlar için hazırladığım yemekleri sokağa çıkaracağım, hayvanlara zarar veren insanların dağa ağır cezalar almasını da savunuyorum. Ama bi taraftan da vegan vejetaryen gibi tercihler hayvan sevgisi ile karıştırılmamalıdır bana göre."*
- *"Hayvanlar dostumuzdur sahip çıkalım sevelim"*
- *"Sahipli hayvanlara da sahipsiz hayvanlara da şiddet uygulayanlar çok ağır cezalara çarptırılmalıdır"*
- *"Sokak hayvanlarını koruma yasasında cezaların caydırıcı olmasını,barınakların daha hijyen, veterinerlik hizmetlerinin de daha hızlı ve yaygın olmasını beklemekteyim .."*
- *"Hayvan hakları ve yaptırımları çok önemlidir. Bu herkesin sorumluluğundadır."*
- *"Her şey insan içindir. Ancak, her şeye insanca yaklaşarak..."*
- *"Sokak hayvanlarını beslemek için konulan mama kapları çevre kirliliğine yol açar." önergesinde çok arada kaldım çünkü genellikle -haklı olarak- plastik kap kullanıyoruz ve daha sonrasında bu kaplar uçup gidiyor (eğer içine ağırlık olması için taş vb. konmadıysa) ve bu da çevre kirliliğine yol açıyor gerçekten. "Sokaktan sahiplenilen hayvanlar bekçi olarak kullanılabilir." önergesinde de arada kaldım. Köpeğin doğasına uygunsa, karakteri buna yatkınsa zaten sahiplenilen kişinin bir çaba sarf etmesine gerek kalmadan 'bekçi' olacaktır. Kafamda oturtamadığım için nötr kalmak amacıyla 3 verdim. "Geceleri havlayan köpekler rahatsız edicidir." önergesi de beni zorda bıraktı. Sadece köpekler değil, geceleyin bağırarak sokaktan geçen insanlar da bana göre rahatsız edici. Ama bu köpeklerin sokaklardan toplatılıp barınaklara gönderilmesi veya şiddet görmesi/öldürülmesi gerektiğini düşündüğüm anlamına da gelmiyor. Rahatsız oluyorum fakat varlıklarından değil, seslerinden. Bu konuda onlara zarar verilecek hiçbir uygulamayı kabul edecek değilim, istedikleri kadar havlasınlar kulağımı tıkayıp uyumaya çalışırım. Önergeyi puanlarken yanlış anlaşılmaktan korktuğum için nötr olması amacıyla 3 verdim. Aynı şekilde -normalde ürkmem, korkmam ama ola ki ürktüm- bir hayvan yanıma gelmesin istiyorsam ayağımı yere vurup onun gelmesini engellemeye çalışabilirim.*

Canını yakacak bir şey asla yapmam, ses çıkartarak uzaklaştırmaya çalışırım. “Sokak hayvanları hastalık taşıır.” önergesinde de arada kaldım. Ben her sokak hayvanını sevdikten sonra ellerimi yüzüme/gözüme götürmeyeye veya hemen sonrasında temizlemeye özen gösteriyorum çünkü ne yazık ki onların yaşadığı koşullar sağlıklı koşullar olmuyor her zaman. İç veya dış parazitleri olabiliyor, başka mikroorganizmaların taşıyıcılığını yapabiliyorlar. Fakat bu onları sevmeme engel değil. Bu önergeye de nötr olmak adına 3 verdim. Emeginize sağlık, çalışmalarınızda kolaylıklar dilerim.

- *“Bu dünya sadece insanların değil, tüm canlıları seviyorum bitkiler de dahil tabi ki 🐾”*
- *“Sokakta yaşayan bir hayvanın, evsiz bir insandan en ufak bir farkı yoktur. Hayvanlar için vegan olun 🌱 🌱”*
- *“Hayvanların da insanlar gibi duyguları var onları incitmeyelim onları korumak la kalmayalım sevgimizi gösterelim”*
- *“#GoVegan”*
- *“Hayvan hakları yasası sadece milletvekillerinin değil, ilgili dernek, kişi ve örgütlerin de katılması ile oluşturulmalıdır.”*
- *“Sahipli ya da sokak hayvani olsun, siddet ve istismara maruz kalan hayvanlar için suçlulara ciddi yaptırımlar, yüksek cezalar uygulanmalıdır.”*
- *“İnsanın geninde avcılık vardır ve etten gelen proteine vücudumuz ihtiyaç duyar o yüzden her insanın vegan veya vejeteryan olması mümkün olamaz. Besin almak insanın gerekliliğidir ve bu durumun hayvan sevgisiyle hiçbir alakası yoktur, bu tamamen yaratılıştaki besin zinciri ile alakalıdır.”*
- *“Kediler köpekler bütün hayvanlar Allah'ın sessiz kullarıdır onları beslemek onlara sahip çıkmak biz insanların görevidir. Hayvanlara işkence yapanlarının cezası haptistir .”*
- *“Siddete her zaman hayır”*
- *“Vazgeçmeyin ve sokaklarda yaşamak zorunda kalan dostlarımız için mücadeleye devam edin.”*
- *“İnsanlar ve belediyeler hayvanların beslenme ihtiyaçlarını karşılamak için duyarlı davranmalıdırlar. Bu sevgiyi aşılıamak için anaokulunda ve ilkokulda hayvan hakları ve hayvan sevgisi ders olarak çocuklara verilmelidir. Anne, bana ve öğretmen rol model olmalıdır.”*

- “Hayvanları birer makine, "automota" olarak değerlendiren Descartes'ten bu yana insanlık koca bir Aydınlanma çağı geçirdi. Bugün hayvanların da kompleks sinir sistemleri olduğunu ve acı çektiklerini ve homo sapiens sapiens karadar olmasa da usamlama kabiliyetleri olduğunu biliyoruz. Bu bağlamda aklen üstün olan insanın hayvanlara zarar vermeden yaşayacak yöntemler geliştirmeye mahkum olduğunu belirtmek gerekir. Bu bir tartışma konusu değil; zarurettir! İnsan da bir hayvandır, unutulmasın.”
- “Sokak hayvanları konusundaki sorularda net yanıtlarım olduğu gibi henüz karar veremediğim ve belki de veremeyeceğim soru(n)lar da var. Ancak toplumsal(?) herhangi bir sorun gibi sokak hayvanları ya da bütünüyle insan-doğa ilişkisi sorununu içinde bulduğumuz toplumsal formasyondan (geç kapitalizm) ayrı değerlendirilebilir olduğunu düşünmüyorum.”
- “Hayvanlara dokunmuyorum ama seviyorum uzaktan da olsa””
- “Ötenazi son çaredir ancak sağlığına kavuşabilecek bir hayvanın maliyet, yer, maddiyat bahane edilerek uyutulmasına göz yumamam ”
- “Hayvan hakları yasası çıkmalı Kendini ifade edemeyen konuşamayan canlıların herkesten çok korunmaya yaşatılmaya hakkı vardır. Sahipli veya sahihsiz hiçbir hayvan eziyet görmeyi hak etmez tek ihtiyaçları saf sevgi. Umarım artık birşeyler değişir.””
- “Umarım kendim ve diğer insanlar da bir gün vegan yaşam biçimine geçebiliriz. ”
- “Yer yüzünde her canlı aynı yaşam hakkına sahipken yaşam alanlarını işgal ettiğimiz canlılara daha çok sahiplenmeli soğuk havalarda evlerimizin kapısını açabilmeliyiz yemeklerimizi paylaşmalıyız!”
- “Yavru köpek sahibi olduğum için sokak köpekleriyle karşılaşmalarım biraz tedirgin geçiyor. Anlaşıp anlaşmayacaklarını kestiremediğim için tanışmaları kısa tutuyorum ama kendi köpeğim yanımda yokken hepsine aşığım.”
- “Hayvancılık| yasası hemen çıkmalı ve cezaları ağır olmalı”

7.4. Sonuç

Katılımcıların eklediği yorumlar analiz edildiğinde, hayvan refahı ve hayvan hakları kavramlarının benimsenme oranını araştıran sorulara cevap verilirken zorlanıldığı ve arada kalındığına dair yorumlar görülmektedir. Bu yorumlar, aslında hayvan hakkı ve hayvan refahı kavramlarının farkının tam olarak bilinmediğini göstermektedir. Kişiler hayvanları korumayı

tercih ederken vegan yaşamı veya hayvanları insan yararı için kullanmayı reddetmemektedir.

Bu durum karşımıza hayvan refahı kavramını getirmektedir.

Yorumların büyük bir kısmı Türkiye’deki yasal düzenlemeyi yetersiz bularak, hayvanları korumaya yönelik yeni düzenlemelerin gelmesini talep etmektedirler. Bu kapsamda hayvana yönelik kötü muamele ve şiddet içerikli eylemlerin cezalandırılmasını vurgulamaktadırlar.

Ayrıca çocukların sosyal becerilerinin geliştirilmesi, yetişkin dönemde sokak hayvanlarına karşı olan tutumlarını da etkilemektedir

8. ÖNERİLER

- Çocukların sosyal beceri eğitimlerinde hayvanlara yönelik tutum çalışmalarına da ağırlık verilmelidir.
- Hayvanlar için adalet sağlayan, doğuştan gelen haklarını teslim eden ve tamamen hayvanlar lehine bir Hayvan Hakları Yasası oluşturulmalıdır.

Bu yasa kapsamında:

- Hayvanların yaşam hakları anayasal güvence altına alınmalıdır.
- Avrupa Birliği Anayasası’nda ve pek çok AB ülkesinin mevzuatında olduğu gibi, Türk Anayasası’nda da “hayvan” tanımlanmalıdır. Hayvanların ‘*doğuştan gelen haklara sahip ve duyguları olan, hissedebilen canlılar*’ oldukları belirtilmelidir.
- Hayvanların maruz kaldıkları şiddet olayları için caydırıcı cezalar öngörülebilmesi adına hayvanlar, mal/eşya statüsünden çıkarılmalıdır.
- Hayvana yönelik şiddet ceza kapsamına alınmalı; cezanın alt sınırı 2 yıl 1 gün olmalı ve bu hapis cezasının ertelenmesi veya paraya çevrilmesi engellenmelidir.
- Sahipli/sahipsiz hayvan ayrımı ortadan kaldırılmalıdır.
- Cins hayvan üretimi, satışı engellenmelidir.
- Belediyeler, cezai sorumluluk kapsamına alınmalıdır.
- Belediyelerin mevcut kanundan doğan yükümlülüklerini yerine getirip getirmediği sıkı bir şekilde denetlenmelidir.
- Hayvana yönelik şiddet fiilleri için soruşturma açılması, herhangi bir kişinin ya da kurumun şikayeti şartına bağlanmamalıdır; bu konuda Cumhuriyet Savcıları re’sen yetkili kılınmalıdır.
- İnternet üzerinden hayvan satışı yapan sitelere erişim engeli sağlanmalıdır.
- “Yasaklı ırk”, “tehlikeli ırk” tanımları kaldırılmalıdır. Hayvanların saldırganlık sebeplerinin ırkları değil insanlar tarafından yetiştiriliş (özellikle hayvan dövüşü

amacıyla) biçimleri olduğu göz önünde bulundurularak, halihazırda barınaklarda, ziyaretçilere kapalı bölmelerde, esir tutulan bu köpeklerin rehabilite edilmeleri ve yuvalandırılmaları sağlanmalıdır.

- Hayvan dövüşleri ve yarışları kesin olarak yasaklanmalı, denetimleri aksatılmamalı ve faillere ağır yaptırımlar getirilmelidir.
- Dövüştürülen, kötü muameleye zorlanan hayvanlar devlet tarafından koruma altına alınmalı; gerekli tedavileri gerçekleştirilmelidir.
- Spor, zevk veya hobi adı altında hayvan katliamına sebep olan avcılık, istisnası bulunmayacak şekilde yasaklanmalıdır. Gerek yasal gerek yasadışı avcılık sektörü, yaban hayatını ciddi anlamda tehdit etmektedir. Unutulmamalıdır ki, avcılık cinayettir.
- Hayvanat bahçeleri kapatılmalı ve yenilerinin açılması engellenmelidir. Hayvan ithalatı yasaklanmalıdır. Mevcut hayvanat bahçeleri rehabilitasyon veya tedavi merkezlerine dönüştürülmelidir.
- Hayvanların esir tutulduğu bir diğer merkez olan yunus parkları da kapatılmalı ve hayvanların eğlence malzemesi olarak kullanılmasının önüne geçilmelidir.
- Sirk gibi eğlence yerlerinin önüne geçilerek ; hem eğitim hem de gösteri aşamasında hayvanların gerek fiziksel gerek psikolojik şiddet görmeleri engellenmelidir.
- Yine insanlar için zevk amaçlı eylemlerden biri olan faytonlar, İstanbul’da olduğu gibi, Türkiye’nin her yerinde yasaklanmalıdır.
- Hayvan deneyleri yasaklanmalıdır.
- TBMM Hayvan Hakları Araştırma Komisyonu raporunda da tavsiye edildiği gibi hayvanlardan kürk elde etmek, yurtdışından ülkeye işlenmiş ya da işlenmemiş halde kürklerin girişini sağlamak, kürk elde etmek için hayvan yetiştirmek/üretmek kesinlikle yasaklanmalıdır.

9. SONUÇ

İnsanların hayvanlara yönelik algısı tarihi çok geçmişe dayanan bir olgudur. Geçmişte ekonomik ve insan yararına dayalı geleneksel insan-hayvan ilişkileri zamanla özellikle sahipli evcil hayvanlar bakımından sevgi ve bağlılık duygularına evrilmiştir. Ancak sahipsiz hayvanlara, halen daha insan yararını ön plana çıkarılarak yaklaşılmaktadır. İnsanların hayvanlara yönelik bu algısı, yasal düzenlemelere de yansımıştır. Hayvan hakkı ve hayvan refahı farkı benimsenmeksizin hayvanları korumaya çalışmak bu amacı tam anlamıyla

karşılamamaktadır. Hayvan hakları ve hayvan refahı bilinci birlikte ele alınmalı ve çözüme yönelik öneriler bu bağlamda geliştirilmelidir.

İnsanların sahipsiz sokak hayvanlarına bakış açısını değiştirmek için öncelikle hayvanlara yönelik sahipli- sahipsiz ayrımının ortadan kaldırılarak tam anlamıyla koruma düzenlemeleri gerçekleştirilmelidir. Sahipsiz hayvanlara yönelik farkındalık oluşturmak amacıyla sosyal beceri eğitimlerinin önemi ve içeriği tekrar gözden geçirilmelidir.

“Şiddeti değil, sokak hayvanlarını besleyelim..”

HAZIRLAYANLAR

İMDAT- HAYVAN HAKLARI ARAŞTIRMA KOMİSYONU

- **Dr. Öğr. Üyesi Güliz Kolburan**
- **Stj. Av. Buse Akça**
- **Ece Cengiz**
- **Irmak Gürses**

8. KAYNAKÇA

- Ascione, F.R (2004). Children and Animals. Exploring the roots of kindness and cruelty, West Lafayette, Purdue University Press
- Akbulut O., Çobanoğlu N., Türk Hukukunda Hayvanların Korunmasına İlişkin Yasal Mevzuat ve Bu Mevzuata Göre Hayvanların Hukuki Durumları, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Yıl: 2020/1, Sayı:36, s.1-37
- Akıllı H, (2018). Belediyelerin Sokak Hayvanlarına Yönelik Görev ve Sorumluluklarının Değerlendirilmesi, Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, Cilt 27, Sayı 3, Temmuz 2018, s. 95-118
- Alıcı, E., Cenkseven-Önder, F. (2016). Kaygı Bozukluğu Olan Ve Olmayan Yetişkinlerde Sosyal Beceri ve Benlik Saygısı, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi (The Journal of International Social Research), Cilt: 9 Sayı: 46 Volume: 9 Issue: 46 Ekim 2016 October 2016
- Arıkan A, Bakır Y, Özden M. (2019).,Çocuklarda Sosyal Duyarlılığın Geliştirilmesi: ‘Sokak Hayvanlarının Yardımcıları’ Projesi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı: 52, S: 463-490
- Arıkan E., Hayvan Refahi, Hayvan Hakları, Hayvan Hukuku Yüksek Lisans Tezi, T.C. Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, 2014
- Arluke, A., Levin, J., Luke, C., Ascione, F. (1999). The Relationship of Animal Abuse to Violence and Other Forms of Antisocial Behavior, Journal of Interpersonal Violence 14(9):963-975.
- Ascione, F.,Arkow, P. (1999). Child Abuse, Domestic Violence, and Animal Abuse: Linking the Circles of Compassion for Prevention and Intervention, Purdue University Press.
- Çelebi, Ö. (2018). Kişi ve Eşya Ayrımı Bağlamında Hayvanların Hukuki Statüsü, İstanbul Hukuk Mecmuası, C. 76, S. 2, (s. 559– 622). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınevi
- DeGrazia, D., (2006). Hayvan Hakları. (Çev: Hakan Gür), Ankara, Dost Kitabevi

- Des Jardins, J. R. (2006). Çevre Etiği, Çevre Felsefesine Giriş. Ruşen Keleş (Çev.). Ankara: İmge
- Dönmez B., Hayvanlara Yönelik İşlenen Suçlar, Yaşar Üniversitesi Elektronik Dergisi, Prof. Dr. Aydın Zevklilere Armağan, 8, 903-926, Tr Dizin 2013.
- Edilberto & Cesário, Clarice & Dias, João & Silva, Ita & Boere, Vanner. (2018). Community perception and attitudes about the behavior of stray dogs in a college campus. Acta Veterinaria Brasilica. 12. 10-16. 10.21708/avb.2018
- Elksnin, N., Elksnin, L. K (1998). Teaching Social Skills to Students with Learning and Behavior Problems, Intervention in School and Clinic, Vol:33, No:3, p:131-140
- Ertaş Ş., Çevre Hukuku ve Hayvan Hakları Hukuku (2. Baskı), İzmir: İleri Kitabevi, 2012.
- Flanagan J.S, Flanagan R.S (2015). Klinik Görüşme, (çev: Gülçin Akbaş ve Leman Korkmaz), İthaki Yayınları, s:169
- Gedik, İ., (1998). Dünyanın Oluşumundan İnsanlığın Gelişimine: Değişimler ve Dönüşümler, Jeoloji Mühendisliği, Sayı: 52, s: 75-139
- Goldstein B.E (2013). Bilişsel Psikoloji, (Çev: Okan Gündüz), Kaknüs Yayınları s.149
- Gürocak İ., Türk Ceza Kanunu'nda Mala Zarar Verme ve İbadethanelere ve Mezarlıklara Zarar Verme Suçları.2011.
- Gresham, F. M., & Elliott, S. N. (1990). Social skills rating system manual. Circle Pines, MN: American Guidance Service.
- Hustings, P.D., Zahn-Waxler, C., Robinson, J.A., Usher, B., Bridges, D., (2000). The Development of Concern for Others in Children With Behavior Problems, Developmental Psychology 2000, Vol. 36, No. 5, 531-546. DOI: 10.1037//0012-1649.36.5.531
- Jardins, Joseph R. Des (2006). Çevre Etiği: Çevre Felsefesine Giriş. Çev. (Keleş, Ruşen). Ankara: İmge Kitabevi.
- Martinez, E., Cesário, C.S., Dias, J.V., Silva, I., Boere, V., (2018). Community Perception and Attitudes About the Behavior of Stray Dogs in a College Campus, Acta Veterinaria Brasilica 12(1):10-16
- Oğuzman M., K., Seliçi Ö. ve Oktay-Özdemir, Eşya Hukuku (gözden geçirilmiş 11. bası), İstanbul, Filiz Kitabevi, 2006.
- Pointing, C., 2000. Dünyanın Yeşil Tarihi, Çevre ve Uygarlıkların Çöküşü, Ayşe Barış-Sander (Çev.), İstanbul: Sabancı Üniversitesi.

- Regan, T. (1986). “A case for animal rights”, M. W. Fox ve L.D. Mickley (Eds.), *Advances in Animal Welfare Science 1986/87*. Washington, DC: The Humane Society of the United States, 179-189.
- Rentz TO, Powers MB, Smiths AJ, Cougle JR, Telch MJ, (2003). Active-Imaginal Exposure: Examination of a New Behavioral Treatment for Cynophobia (Dog Phobia), *Behaviour Research and Therapy* 41(11):1337-53. DOI: 10.1016/S0005-7967(03)00041-X
- Saritaş E., İnsan Dışı Hayvanlar ve Adalet, *ViraVerita E Dergi*, S. 1, s. (1-18), 2015. <https://dergipark.org.tr/tr/download/articlefile/208520>, 25.12.2019.
- Savaş T., Yurtman İ., Tölü C., Hayvan Hakları ve Hayvan Refahı: Felsefi Bakış - Nesnel Arayışlar, *Hayvansal Üretim* 50(1): 54-61, 2009 54, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Ziraat Fakültesi Zootečni Bölümü, Çanakkale
- Schick, I. C. (2010) “İstanbul’da 1910’da Gerçekleşen Büyük Köpek İtlâfı: Bir Mekân Üzerinde Çekişme Vakası”, *Toplumsal Tarih*, 200: 22–33.
- Siddiq, A.B (2019), *Tarihöncesi Toplumlarda İnsan-Hayvan İlişkisi ve Orta Anadolu Çanak Çömleksiz Neolitik Dönem Faunası*, Çizgi yayınevi
- Singer P (2018). *Hayvan Özgürleşmesi (Animal Liberation)*, (Çev: Hayrullah Doğan), Ayrintı Yayınları
- Şenpolat A. K., 111 Soruda Hayvan Hakları, Okyanus Yayınları Kasım 2018.
- Tamzok H, Kük M, Çobanoğlu N. (2013). Hukuki ve Etik Boyutlarıyla Sokak Hayvanları, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2013, 4(1), DOI:10.1501/sbeder_0000000056
- Taylor, N., & Signal, T. D. (2005). Empathy and attitudes to animals. *Anthrozoös*, 18(1), 18–27. <https://doi.org/10.2752/089279305785594342>
- T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, *Avrupa Birliğinde Hayvanların Korunması ve Hayvan Refahı*, 2011, Ankara.
- T.C. Sağlık Bakanlığı Avrupa Birliği Koordinasyon Dairesi Başkanlığı, *Avrupa Birliği Ülkeleri Ve Diğer Gelişmiş Ülkelerde Hayvan İtlafı ile İlgili Uygulamalar*, 2008.
- Tezcan, Erdem ve Önok, *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku*, Seçkin, 2010.
- Ünder, H., *Çevre Felsefesi Etik ve Metafizik Görüşler*, Ankara: Doruk yayınevi, 1996.
- Ürgüplü G., (2013), *Derin Ekoloji Bağlamında Kentte Sokak Hayvanlarıyla Birlikte yaşamak Olgusunun İncelenmesi*, Yüksek lisans tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.

- Yüce AE (2018). Özgül Fobide Bilişsel Davranışçı Terapi Uygulamasının Kedi Fobisi Olgusu Üzerinden Video Görüntüleri Eşliğinde Aktarımı, Türkiye Psikiyatri Derneği 54. Ulusal Psikiyatri Kongresi. İzmir.
- Warden, D., & Mackinnon, S. (2003). Prosocial children, bullies and victims: An investigation of their sociometric status, empathy and social problem-solving strategies. British Journal of Developmental Psychology, 21(3), 367–385. <https://doi.org/10.1348/026151003322277757>
- <https://www.haytap.org/tr/fransada-kedi-yakan-kiiye-hapis#galeri> Erişim tarihi: 30.03.2021
- <https://www.haytap.org/tr/idari-makamlara-basvurularimiz/tanbul-barosu-haytap-paneli-tam-metin?anahtar=hayvan+haklar%c4%b1+paneli> Erişim tarihi: 20.03.2021
- (Animals and Ethics; İnternet Encyclopedia of Philosophy, Indirect Theories) <https://iep.utm.edu/anim-eth/#H1> Erişim tarihi: 19.03.2021
- <https://tr.euronews.com/> Erişim tarihi: 25.02.2021
- <https://www.isbank.com.tr/blog/turkiyede-ve-dunyada-hayvan-haklari> Erişim tarihi: 27.03.2021
- <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5199-20100611.pdf> Erişim tarihi: 30.03.2021
- <https://gida.ibb.istanbul/tr/haberler/4572/ibbden-sokak-hayvanlari-calistayi.html> Erişim tarihi: 19.02.2021
- <https://www.ibb.istanbul/> Erişim tarihi: 19.02.2021
- <https://www.izmir.bel.tr/tr/Anasayfa> Erişim tarihi: 01.04.2021
- <https://www.ankara.bel.tr/en> Erişim tarihi: 01.04.2021
- <https://www.haytap.org/> Erişim tarihi: 01.03.2021
- <http://sim.org.tr/sahiplendirme> Erişim tarihi: 01.03.2021
- <https://dost.org.tr/> Erişim tarihi: 01.03.2021

